

1. Ἄρα τις ἐποίησεν, ὅπερ ἠξίωσα; ἄρα ἐδείχθη τοῦ Θεοῦ
καὶ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ παντὸς σώματος τῆς ἐκκλησίας,
ὥστε σβεσθῆναι τὴν πυρὰν τὴν ἀπὸ τῆς κενοδοξίας τεχθεῖσαν;
τὴν τῷ σώματι παντὶ λυμαιομένην; τὴν ἐν σώμα εἰς πολλὰ
διαιροῦσαν μέλη καὶ διασχίζουσαν τὴν ἀγάπην; καθάπερ γὰρ 5
Θηρίον ἐμπεσὸν εἰς σῶμα εὐγενὲς καὶ ἀπαλὸν καὶ ἀμύνασθαι μὴ
δυνάμενον, οὕτω τοὺς ὀδόντας αὐτῆς ἐνέπηξεν τοὺς μισροὺς καὶ
τὸν ἰὸν ἐναφῆκεν καὶ τῆς πολλῆς δυσωδίας ἐνέπλησεν καὶ τὰ μὲν
ἀποκόψασα ἔρριψεν, τὰ δὲ διέξανε, τὰ δὲ καὶ διεμασῆσατο. καὶ
εἶγε ἦν ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν τὴν τε κενοδοξίαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν, 10
εἶδεν ἂν τις θάλαμα ἐλεεινὸν καὶ πολλῶν τῶν ἐν τοῖς σταδίοις
γενομένων χαλεπώτερον, τὸ μὲν σῶμα ἐρριμμένον, ἐκείνην δὲ
ἄνωθεν ἐφροστῶσαν καὶ πανταχοῦ ἀποβλέπουσαν καὶ τοὺς ἐμπε-
σόντας κατέχουσαν καὶ οὐδέποτε ἀφισταμένην οὐδὲ φειδομένην.
τίς οὖν ἡμῶν τὸ Θηρίον ἀποσοβήσει τοῦτο; τοῦ τὸν ἀγῶνα θέντος 15
ἐστὶν ἔργον ὑφ' ἡμῶν παρακαλουμένου πέμψαι τοὺς ἀγγέλους
αὐτοῦ, καὶ καθάπερ τισὶ σχοινίοις τὸ ἱταμὸν αὐτῆς καὶ ἀναίσχνητον
στόμα ἐμφράξαντας, οὕτως ἀπαγαγεῖν. ἀλλὰ τότε ὁ τὸν ἀγῶνα
θεῖς τοῦτο ποιήσει, ὅταν αὐτὴν ἀπαχθεῖσαν μὴ ἐπιζητῶμεν. ἂν
δὲ πέμψῃ μὲν κελεύων ἀποσπῆναι τὸ δεινὸν ἡμῶν Θηρίον, ἡμεῖς 20
δὲ μετὰ τὸ διασωθῆναι καὶ εἰς τὸν ἴδιον ἀπαχθῆναι φωλεὸν
ἀναστάντες μετὰ μυρίων τραυμάτων πάλιν αὐτὸ ζητῶμεν καὶ
κρούωμεν καὶ ἐνατρέπωμεν, ὥστε αὐτὸ ἐξαγαγεῖν, οὐκέτι ἡμᾶς
ἐλεύσει λοιπὸν οὐδὲ φείσεται. „τίς γὰρ ἐλεύσει“, φησὶν, „ἐπα-
οιδὸν ὀφιοόδηκτον καὶ πάντας τοὺς προσάγοντας Θηρίους“; 25

2. Τί οὖν; πῶς ἂν ἀπαλλαγείμεν τοῦ κακοῦ καὶ πονηροῦ
δαίμονος; δαίμων γὰρ ὅντως ἐστὶν ὅψιν ἔχων ἐπέραστον. καθάπερ

Inscriptio τοῦ αὐτοῦ περὶ κενοδοξίας καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνα-
τρέφειν τὰ τέκνα.

21 διασωθῆναι P διασοβηθῆναι Cg

24 Ecclus. 12, 13.

γὰρ εἰ δαίμων τις εἰς ἑταίραν ἑαυτὸν διατυπώσας καὶ πολλὰ μὲν
 περιθέμενός τὰ χρυσία καὶ ἱμάτια ἐνδὺς μαλακὰ καὶ πολλῶν
 ὄζων τῶν ἀρωμάτων ἐπέλθοι πάντῃ λαμπρὰν εἰκόνα γυναικὸς καὶ
 πάσης εὐμορφίας ὑπερβολὴν ἀποκρύψασαν, ἔπειτα δὲ καὶ ἐν ἡλικίᾳ
 5 φανείη τοιαύτη, ἢ μάλιστα τὰς τῶν νέων ἀναπτεροῦ ψυχάς, αὐτὸ
 τῆς νεότητος φέρων τὸ ἄνθος, ζώον χρηστῇ διαζωσάμενος καὶ
 βοστρούχους ἀπὸ τῆς κεφαλῆς δείξας ποικίλως ἐμπεπλεγμένους,
 κροβύλον Περσικῶν προσεοικότας, εἴτα διάδημα περιθόιτο περὶ
 τὴν κεφαλὴν γυναικὶς ταῖς θριξὶ πολλὴν τὸν κόσμον ἐπιτεῖς καὶ
 10 περὶ τὸν τραχήλον ἀπαστρέπτοντα χρυσὸν καὶ λίθους τιμίους
 δεικνύς, καὶ ἐστίχοι ὁ πόρνης τινὸς πολὺ νέαν ἡλικίαν ἐπελθὼν
 ἐπ' ἐρημίας πρὸ τοῦ τέλους, εἴτα καὶ πολλὴν τὴν αἰδῶ ἐπιδεικ-
 νύοιτο, τίνα οὐκ ἂν ἔλοι τῶν παρόντων; καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τὸν
 οἶκον εἰσαγαγὼν πᾶσαν μὲν ἐκείνην τὴν ὥραν ἀποθόιτο, δείξας
 15 δὲ ἑαυτὸν μέλανά τινα καὶ πυρόδη καὶ ἄγριον οἷον εἰκὸς δαίμονα
 ἐκστήσειεν μὲν τὸν ἄθλιον τὸν ἐμπεσόντα, ἐναλλόμενος δὲ καὶ τῆς
 ψυχῆς κατασχὼν βακχεύει τὴν ἐκείνου διάνοιαν, τοιοῦτόν τι τῆς
 κενοδοξίας ὁ πονηρὸς δαίμων ἐστίν. τί γὰρ αὐτῆς ὠραϊότερον
 εἶναι δοκεῖ; τί δὲ ἐπεραστότερον; ἀλλ' ἐὰν ἴδωμεν, ὅτι φαντασία
 20 τὸ πρᾶγμα ἐστὶ καὶ ὅτι ὑπόκρισις, οὐκ ἄλωσόμεθα τοῖς δικτύοις
 οὐδὲ περιπεσόμεθα τῇ σιγῇ· ὁ γὰρ περὶ τῆς πόρνης εἴρηται,
 τοῦτο καὶ περὶ τῆς τοιαύτης εἰκότως ἂν τις εἴποι, „μέλι γὰρ
 ἀποστᾶζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης“ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ
 τῆς κενοδοξίας οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι λέγων.

25 3. Καθάπερ γὰρ ὁ Σοδόμων καρπός, τοιοῦτον ἡ κενοδοξία
 καὶ γὰρ ἐκεῖνος τὴν μὲν ἐπιφάνειαν ἔχει λαμπρὰν καὶ καρπῶν
 ἐγκαινόντων τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐντίθησιν ἀπὸ τῆς ὕψεως τὴν ὑπόνοιαν.
 ἐὰν δὲ λάβῃς κατὰ τῆς χειρὸς ἢ ῥοιὰν ἢ μῆλον, εἴκει τε τοῖς
 δακτύλοις εὐθέως, καὶ διατρυσθὲν τὸ ἔξωθεν ἐπιτεκνιόμενον λέπος
 30 ἀφίρῃσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ζώνην καὶ τὴν τέφραν ἐμπεσεῖν. τοιοῦτόν
 τι καὶ ἡ κενοδοξία ἐστίν· ὀρωμένη μὲν δοκεῖ μεγάλη τις εἶναι
 καὶ θαυμαστή, κατασχεθεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων χειρῶν εἰς

4 ἀποκρύψασαν Sc ἀποκρύψας P 11 ἐστίχοι Sc ἐστήκει P | πόρνης Sc
 πολίτης P πλανήτης Co cf. p. 3, 22 s 12 ἐπιδεικνύοιτο Sc ἐπιδεικνύεται P
 22 τοιαύτης Sc ταύτης P

12 ad ἐπ' ἐρημίας cf. III 681 (566 C) ἐν ἐρημίᾳ τοσαύτη (συντελεῖ γὰρ
 καὶ τοῦτο πρὸς τὴν τοιαύτην ἄλωσιν i. e. ad adolescentes corrumpendos)
 22 Prov. 5, 3

τὴν κόνιν εὐθέως τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐνέβαλεν. καὶ ὅτι ποιούτων
ἐστὶν ἡ κενοδοξία, πολλὰχόθεν δῆλον. τί γάρ; βούλεσθε πρῶτον
ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἀρξώμεθα;

4. Πληροῦται τὸ θέατρον, καὶ πᾶς ὁ δῆμος ἄνω κάθεται
ὅψιν πολὺν παρεχόμενος λαμπρὰν καὶ ἀπὸ τοσούτων συγκειμένην 5
ὄψεων, ὥς πολλάκις καὶ τὸ τέγος αὐτὸ καὶ τὸν ὑπερκείμενον
ὄροφον καλυφθῆναι τοῖς σώμασι τῶν ἀνδρῶν· καὶ οὔτε κεραμίδας
οὔτε λίθους ἔστιν ἰδεῖν, ἀλλὰ πάντα ὄψεις ἀνθρώπων καὶ σώματα.
πρὸ δὲ πάντων εἰσελθόντος τοῦ συναγαγόντος αὐτοὺς ἀνδρὸς φιλο-
τίμου διαναστάntες εὐθέως ὥσπερ ἐξ ἐνὸς στόματος μίαν ἀφίᾱσι 10
φωνήν, συμφώνως ἅπαντες κηδεμόνα καλοῦντες καὶ προστάτην τῆς
κοινῆς πόλεως καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνοντες. εἴτα μεταξὺ τῶν
πάντων μεῖζονι παραβάλλουσιν αὐτὸν ποταμῷ τὸ τῆς φιλοτιμίας
ἀδρὸν καὶ ἐκκεχυμένον τῇ τῶν Νειλίων ὑδάτων ἀφθονίᾳ συγ-
κρίνοντες· καὶ Νεῖλον αὐτὸν εἶναι φασὶ τῶν δωρεῶν. οἱ δὲ μᾶλλον 15
αὐτὸν κολακεύοντες μικρὸν νομίσαντες εἶναι τοῦτο τὸ ὑπόδειγμα,
τὸ τοῦ Νεῖλου, ποταμοὺς μὲν ἀφίᾱσι καὶ θαλάσσας, τὸν δὲ
Ὠκεανὸν εἰς μέσον ἀγαγόντες τοῦτο αὐτὸν εἶναι φασιν, ὅπερ
ἐκείνους ἐν ὕδασι, τοῦτον ἐν ταῖς φιλοτιμίαις καὶ οὐδὲν ὅλως εἶδος
εὐφημίας ἀπολιμπάνουσιν. λαμπρὰ τῆς κενοδοξίας ἡ ὄψις· ἀλλ' 20
ὑμεῖς μοι τοῦ τύπου τῆς κόρης ἀναμνήσθητε, εἰς ὃν διεσφρα-
μίσαμεν τὸν δαίμονα, χρυσία περιθέntες αὐτῷ καὶ εἰς ἡλικίαν
ἀγαγόντες ἐταίρας τινός, καὶ ὄψεσθε, ὅτι οὐ πολὺ τὸ μέσον τῆς
εἰκότος.

5. Τί δὴ μετὰ τοῦτο; προσκυνήσας αὐτοὺς καὶ ταύτῃ τιμήσας 25
καὶ αὐτὸς κάθεται μὲν μακαριζόμενος ὑπὸ πάντων ἐκείνων,
ἐκάστου αὐτῶν εὐχόμενον τοῦτο γενέσθαι, ὅπερ ἐκεῖνος τότε, καὶ
εὐθέως ἀποθανεῖν. μετὰ δὲ τὸ πολὺν δαπανῆσαι χρυσίον καὶ ἀργύριον,
ἵππους, ἱμάτια, παῖδας καὶ πάντα ἐκείνα καὶ κενῶσαι πολλὰς
οὐσίας παρατέμπουσι πάλιν αὐτὸν μετὰ πολλῆς τῆς εὐφημίας, 30
τοσοῦτοι μὲν οὐκ ἐν· λυθέντος γὰρ τοῦ θεάτρου πρὸς τὰ οἰκεία
ἐκαστος ἐπείγεται. εἴτα ἐπὶ τῆς οἰκίας ἄριστα πολυτελῇ καὶ
πολλῇ ἡ εὐνοχία καὶ μεγάλη τῆς ἡμέρας ἡ λαμπρότης· περὶ δειλῆς
μεσημβρίας πάλιν τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ δύο καὶ τρισὶν ἡμέραις οὕτως.
ἐπειδὴ οὖν πάντα κενώσῃ καὶ μυρία χρυσίου τάλαντα (ἀναλώσῃ), 35
τότε λοιπὸν δείκνεται ἡ σποδὸς τῆς φωνῆς ταύτης καὶ ἡ τέφρα
καὶ ἡ κόνις.

35 <ἀναλώσῃ> Sc cf. p. 4, 4; 10

6. Όταν γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκίας τοὺς λόγους ζητῇ καὶ τῆς
δαπάνης τὴν ὑπερβολὴν ἐννοήσῃ, τότε ὁδύρεται. Ἔως μὲν γὰρ ἂν
ἀπολαύῃ τῆς ἐπιθυμίας, καθάπερ ὑπὸ τινος μέθης τῆς κενοδοξίας
ληφθεὶς καὶ ἑαυτὸν ἂν προσαναλώσειεν οὐδὲ μικρὰν αἰσθησὶν τῆς
5 ζημίας λαβεῖν δύναται. ἐπειδὴν δὲ οἴκοι γενόμενος, ἔνδον εἰς τὴν
οἰκίαν τοῦ δαίμονος τούτου, τὴν μὲν ὥραν ἀπελθοῦσαν ἴδῃ τῆς
συνελεύσεως λυθείσης καὶ εἰς τὸ θέατρον ἰδὼν εὖρη κενὸν ἀνδρῶν
ὄν καὶ οὐδένα οὐδὲν φθεγγόμενον, τὴν δὲ ζημίαν οὐκ ἐπὶ φαντασίας,
ἀλλ' ἐπὶ χρημάτων ἤδη γεγενημένην, τριπλαῖα αἰσθάνεται τῆς τέφρας.
10 7. Ἄν δὲ καὶ πέρα τῆς οὐσίας ἀναλώσας δέχται καὶ ἀπὸ
ποδῶν ἔξαρθεὶς ἐν μέσῃ ἐπαιτῇται τῇ ἀγορᾷ, εἶτα τῶν τότε
προστάτην αὐτὸν βοῶντων μηδεὶς παραγίνεται μηδὲ χεῖρα ὀρέγῃ,
ἀλλὰ καὶ εὐφραίνονται τοῖς γινομένοις (καὶ γὰρ καὶ τότε, ὅτε
εὐφύμουν, καὶ τῷ φθόνῳ ἐδάκνοντο καὶ παραμυθίαν ἠγοῦντο τῶν
15 οἰκείων κακῶν τὸ ἐκείνῳ τὸν οὕτω γενόμενον λαμπρὸν πάντων
αἰμιότερον μέλλειν ἔσσεσθαι) ὅταν οὖν μηδεὶς παραγίνεται μηδὲ
χεῖρα ὀρέγῃ, τί τούτων ἐλεεινότερον; οὐχὶ μᾶλλον δακρύων ἄξιον;
τί δὲ τούτων χαλεπώτερον;
8. Τάχα ἴστε τινὰ τοῦτο παθόντα μηδαμῶς; καὶ εἴθε μὲν
20 οὖν χεῖρα μὴ ὄρεγον, ἀλλὰ καὶ τοῖναντίον, κατηγορίας βάλλεται
παρ' αὐτῶν τῶν ἐπαινεσάντων. „διὰ τί γάρ,“ φησί, „μαινόμενος;
διὰ τί δόξης ἐραστής; τίνος γὰρ ἔνεκεν πόρναις καὶ μίμοις
ἐχαρίζετο;“ ἀνθρῶπε ἀγνώμων, οὐχὶ σὺ ἐθαύμαζες; οὐχὶ σὺ ἐπῆνεις;
οὐχὶ σὺ αὐτὸν εἰς τοῦτο προηγάγον τοῖς κρότοις καὶ ταῖς εὐφη-
25 μίαις; οὐχὶ Νεῖλον ἐκάλες; οὐχὶ Ὠκεανόν; οὐχὶ πᾶσαν τὴν ἡμέραν
εἰς τὰς εὐφημίας ἀνάλωσας τὰς ἐκείνου; πόθεν οὖν ἐξαίφνης
μεταβέβλησαι; καὶ ὅτε ἐλεεῖν δεῖ, τότε μάλιστα κατηγορεῖς, ἐφ'
οἷς καὶ ἐκρότεις πάλαι. εἰ γὰρ ἐν οἷς κατηγοροῦμεν, ὅταν κολαζό-
μενον ἴδωμεν, οὐκ ἔσμεν οὕτω λίθινοι, ὥς μὴ κατακαμφθῆναι,
30 ὅταν καὶ ἐφ' οἷς καὶ ἐπηνέσαμεν ἴδωμεν κακὸν τι πάσχοντας,
οὐχὶ πολλῶν μᾶλλον κάμπτεσθαι ἐχρῆν; νῦν δὲ κατηγορεῖς. ὅτε σε
ἔτερεπεν τῇ θέᾳ, ὅτε διημέρευες πάντα ἀφείς τὰ σαντοῦ, τί μὴ
κατηγόρεις;
9. Ὅρᾳς, οἷα τὰ τοῦ διαβόλου; οἷοι τῆς κενοδοξίας οἱ καρποί;
35 ἐγὼ μὲν εἶπον τέφραν καὶ κόνιν· ὁρᾷ δέ, οὐ τέφραν καὶ κόνιν
μόνον, ἀλλὰ καὶ πῦρ καὶ καπνόν· οὐ γὰρ μέχρι τοῦ μηδὲν

11 ἐπαιτῇται Sc ἀπαιτῇται P 26 ἀνάλωσας P ἀνήλωσας Co 36 καπνόν
P κάμνον Co. cf. Ps. 17, 9; Is. 65, 5

ἀπόνεισθαι το πρᾶγμα ἴστανται, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ κακοῦ περιβαλεῖν. ἐπ' ἐκείνων δὲ ἂν εἴη τέφρα καὶ κόνις, ἐπὶ τῶν ἀναλίσκόντων μὲν πολλὰ, καρπουμένων δὲ οὐδέν, οὐ μὴν καὶ ἐπὶ τῶν ταῦτα πασχόντων, ἅπερ ἄρτι διήλθον.

10. „Τί οὖν;“ φησὶν „ὅταν διὰ τὰς λειτουργίας ἐκείνας τιμῶνται 5 καὶ θανμάζονται παρὰ πολλῶν, ἄρα μικρὸς οὗτος ὁ καρπός;“ σφόδρα γε οὐ γὰρ μεγάλη ἡ τιμὴ αὕτη, ἣν νῦν διήλθον, τὸ καὶ σκώμασι βάλλεσθαι καὶ κατηγορεῖσθαι καὶ διαβάλλεσθαι. „τί οὖν πρὸς τοὺς τιμωμένους;“ οὐ γὰρ διὰ τὰς λειτουργίας ἐκείνοι τιμῶνται, ἀλλὰ διὰ τὸ προσδοκᾶν δαπανᾶσθαι πάλιν τῇ πλήθει. 10 εἰ δὲ διὰ τὰ φθάσαντα, διὰ τί τῶν οὐκ ἐχόντων κατηγοροῦσιν; διὰ τί δὲ μηδὲ προσίσιν, ἀλλὰ καὶ σκώπτουσιν ἄσώτους καὶ μακροὺς ἄνδρας ἀποκαλοῦντες; εἶδες, ὅτι μανία τίς ἐστίν ἡ κενοδοξία;

11. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀρεῖσθαι τὸ εἶδος ἐνός που καὶ δευτέρου 15 ὄν, ἐφ' ἑτερον δὲ ἔλθωμεν. εἰ δὲ λέγοι τις „τί οὖν πρὸς τοὺς σίμμετρα δαπανωμένους ἐν ταῖς τῶν πόλεων τέρψεσιν;“ εἰπέ μοι, παρακαλῶ, τί τὸ κέρδος; καὶ γὰρ καὶ παρ' ἐκείνοις ἐφήμερος ἡ δόξα καὶ ἡ βοή. καὶ ὅτι τοῦτο οὕτως ἂν ἔχοι, εἴ τις αὐτοῖς ἀρεσιν ἔδωκεν ἀναλαβεῖν ἐκεῖνα τὰ χρήματα ἢ καὶ τὸ τρίτον ἢ 20 καὶ τὸ πολλοστὸν καὶ μηδεμίαν ἀκηροῦναι τοιαύτην φωνήν, νομίζεις οὐχὶ μυριάσις ἂν εἴλοντο; εἰ γὰρ ὑπὲρ ὀβολοῦ ἐνὸς μυρία ἀναισχυρτοῦντες καὶ ἱταμενόμενοι, τί οὐκ ἂν ἐποίησαν ὑπὲρ τοσοῦτων χρημάτων εἰκὴ κενομένων;

12. Ἐνταῦθά μοι πρὸς τοὺς παρ' ἡμῖν πιστοὺς ὁ λόγος 25 ἐπείγεται, οὐ τῇ Χριστῷ πενομένῳ καὶ τῆς ἀναγκαίας ἀποροῦντι τροφῆς οὐδὲ τὸ τυχὸν ὀρέγειν ἐθέλουσιν, καὶ ὅσα ἐκείνοι πόρραις καὶ μίμοις καὶ τοῖς ὀρχομένοις παρέχουσιν ὑπὲρ μιᾶς φωνῆς, ταῦτα οὗτοι ὑπὲρ βασιλείας διηρεκοῦς οὐ διδόνουσιν.

13. Ἄλλ' ἐφ' ἑτερον ἔλθωμεν εἶδος κενοδοξίας· ποῖον δὲ 30 τοῦτο; ὃ τῶν πολλῶν ἐστὶ καὶ οὐκέτι ἐνός καὶ δευτέρου. χαίρομεν, ὅταν ἐπαινώμεθα καὶ ἐπὶ πράγμασιν, ἐν οἷς οὐδὲν σντισμεν ἑαυτοῖς οὐδὲ μικρόν. καὶ ὁ πένης πάντα ποιεῖ, ὥστε ἱμάτια περιθέσθαι καλὰ, δι' οὐδὲν ἑτερον, ἀλλ' ὥστε δοξασθῆναι παρὰ τῶν πολλῶν, καὶ πολλάκις ἑαυτῷ διακονήσασθαι δυνάμενος, οὐκ ἐτήν 35 ὠνήσατο, οὐ χρεῖας ἔνεκεν, ἀλλ' ὥστε μὴ δόξαι ἱτιμῶσθαι ἑαυτῷ διακονούμενος. ἐπεὶ τίνας ἔνεκεν, εἰπέ μοι, τὸν πάντα χρόνον ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ὑπηρετοῦμενος ταῖς ἄλλων βούλει νῦν ὑπηρετεῖσθαι;

εἶτα, ἂν ἕτερον χρυσίον προσγένηται, καὶ σκεῖν ἀργυρᾷ κτᾶται
καὶ οἰκίαν λαμπράν· τούτων οὐδὲν χρείας ἔνεκεν· εἰ γὰρ χρείας
ἔνεκεν ταῦτα ἐγίνετο, τὸ πλεόν ἂν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων
ἀπωλώλει καὶ διέφθαρτο, οἷόν τι λέγων· ἔστιν ἀναγκαῖα καὶ ὧν
5 ἄνευ ἤν οὐκ ἔνι, οἷον ἡ τῆς γῆς φορὰ πρᾶγμα ἀναγκαῖόν ἐστιν,
καὶ ταύτης μὴ φεροῦσης καρπὸν οὐκ ἔνι ἤν τὰ τῶν ἱματίων
σκεπάσματα, ὄροφος καὶ τοῖχοι καὶ ὑποδήματα, ταῦτα τῶν ἀναγ-
καίων ἐστίν, τὰ μέντοι ἄλλα ἅπαντα περιττά. ἐπεὶ εἰ κακεῖνα
ἀναγκαῖα ἦν καὶ οὐκ ἦν ἀνθρώπῳ δυνατόν ἄνευ διακόνου ἤν,
10 ὥσπερ οὐκ ἔστιν δυνατόν ἄνευ ἐκείνων ἤν, τὸ πλεόν ἂν ἀπωλώλει
τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ τὸ πλεόν τοὺς διακονομένους οὐκ ἔχουσιν.
εἰ ἀναγκαῖόν ἦν ἀργυροῖς σκεῖσι κεχρῆσθαι καὶ ἄνευ τούτων ἤν
οὐκ ἦν, τὸ πλεόν ἂν πάλιν διέφθαρτο τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ
οὐδὲ ἀργυρὸς παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐστιν. ἐὰν οὖν τις αὐτοῖς τοῖς
15 κεκτημένοις τὸν ἀργυρον εἴπῃ· „τί δὴ ποτέ σοι τοῦτο βοῦλεται τὸ
σκεῦος; εἰπέ τὴν αἰτίαν, καὶ ποῖαν τὴν χρῆσιν παρέχειται;“ οἰδεμίαν
ἄλλην ἔχει εἰπεῖν, ἀλλ' ἢ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν τιμὴν. „καὶ
κέκτημαι, ὥστε θανατάζεσθαι καὶ μὴ καταφρονεῖσθαι, κρύπτω δὲ
πάλιν, ὥστε μὴ φθονεῖσθαι καὶ ἐπηρεάζεσθαι.“ τί ταύτης τῆς
20 ἀλογίας χεῖρον γένοιτ' ἂν; εἰ διὰ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν τιμὴν
ἔχεις, πᾶσιν ἐπιδείκνυστο, εἰ δὲ τὸν φθόνον δέδοικας, οὐδὲ ὅπως
κεκτήσθαι καλόν.

14. Εἵπω καὶ ἑτέραν ἀλογίαν; πολλάκις τῶν ἀναγκαίων
τινὲς ἑαυτοὺς ἀποστερήσαντες καὶ λιμῶ φθειρόμενοι τούτων οὐκ
25 ἀμελοῦσι τῶν σκευῶν. κἂν ἐρωτήσης αὐτοὺς, „τὸ σχῆμά μου;“
φῇσιν, „ἔχειν ὀφείλω.“ ποῖον σχῆμα, ἀνθρώπε; οὐκ ἔστι τοῦτο
σχῆμα ἀνθρώπου. ἐπεὶ ἄρα ἀσχημοσύνην ἡσχημόναι μεγάλην ὁ
δίκαιος Ἡλίας καὶ Ἐλισσαῖος καὶ Ἰωάννης, ἐπειδὴ τῷ μὲν τῆς
μηλωτῆς πλεόν οὐδὲν ἦν καὶ χήρας ἔχρηξεν γυναικὸς καὶ αὐτῆς
30 πενιχρᾶς καὶ ἐπαιτητικὸν ἔζη βίον πρὸς τὰ πρόθυρα τῆς γυναικὸς
τῆς πενιχρᾶς ἐκείνης ἐρχόμενος καὶ τὰ τῶν ἐπαιτῶν φθειγγόμενος
ῥήματα. ἡσχημόναι δὲ ἄρα καὶ Ἐλισσαῖος αὐτὸς ἀπὸ τῆς
πενιχρᾶς ἐστιώμενος. ἡσχημόναι δὲ καὶ Ἰωάννης οὐδὲ ἱμάτιον
ἔχων οὐδὲ ἄρτον ἕνα. μία μόνον ἐστὶν ἀσχημοσύνη, τὸ πολλὰ
35 κεκτήσθαι, καὶ μεγάλη ὄντως ἀσχημοσύνη. ὁμότητος γὰρ δόξαν

32 ἀπὸ P ἐπὶ Co

28 cf. 4 Reg. 1, 8; 3 Reg. 17, 10—12 32 4 Reg. 4, 8 33 Matth. 3, 4

λαμβάνει τις, μαλακίας, βλακείας καὶ τύφου, κειροδοξίας, θρηισδίας. οὐκ ἔστι σχῆμα τὸ καλὰ φορεῖν ἱμάτια, ἀλλὰ σχῆμά ἐστι τὸ καλὰς περικεῖσθαι πράξεις.

15. Καὶ ἀκούω πολλῶν ἐπὶ τούτῳ θανατοῦμένων. „ὁ δεῖνα,“ φησὶν, „ἔχει τὸ σχῆμα αὐτοῦ, ἡ κλίνη ἐξεστρωμένη ἐστὶν καὶ σκεῆ 5 χαλκᾷ ἔχει πολλά, οἰκοδεσπότης ἀνθρωπός ἐστιν.“ „Καὶ τί ἡμῖν ἐγκαλεῖς,“ φησὶν, „τοῖς ταῦτα κεκτημένοις δέον τοῖς τὰ πλείονα ἔχουσιν ἐγκαλεῖν;“ δι’ ὑμῶν πολλῶ μᾶλλον ἐκείνων κατηγορῶ. εἰ γὰρ οὐκ ἀφίημι αἰτίας τοὺς τὰ ὀλίγα ἔχοντας, πολλῶ μᾶλλον τοὺς τὰ πλείονα κεκτημένους· σχῆμά ἐστιν οὐχὶ οἰκίας λαμπρότης 10 οὐδὲ ἐπιβλημάτων πολυτέλεια οὐδὲ στιβάς ἐξεστρωμένη οὐδὲ κλίνη κεκαλλωπισμένη οὐδὲ οἰκετῶν πλήθος· πάντα γὰρ ταῦτα ἡμῶν ἐκτὸς καὶ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· τὰ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐπιείξεια, ὑπεροψία χρημάτων, ὑπεροψία δόξης, τὸ καταγελᾶν τῆς παρὰ τῶν πολλῶν τιμῆς, τὸ μηδὲν ἡγέσθαι τὰ ἀνθρώπινα, τὸ τὴν πενίαν ἀσπᾶ 15 ζεσθαι, τὸ τὴν φύσιν ὑπερβαίνειν τῇ τοῦ βίου ἀρετῇ· τοῦτο εὐσχημοσύνη, τοῦτο δόξα, τοῦτο τιμή. τὸ δὲ αἴτιον πάντων τῶν κακῶν ἐξ ἀρχῆς τοῦτο γίνεται, καὶ πῶς, ἐγὼ λέγω.

16. Τὸ παιδίον εὐθέως ἐτέχθη· πάντα μηχανᾶται ὁ πατήρ, οὐκ ὅπως αὐτοῦ τὸν βίον ῥυθμίσειεν, ἀλλ’ ὅπως αὐτὸ καλλωπίσειεν 20 καὶ χρυσίοις καὶ ἱματίοις περιβάλλοι. τί δὴ ποτε τοῦτο ποιεῖς, ἀνθρώπε; ἔστω, αὐτὸς ταῦτα περιζέισαι, τί καὶ τὸ παιδίον τὸ οὐδέπω τῆς μανίας ταύτης πείραν λαβὼν παιδεύεις ἐν τούτοις; τίνας ἐνεκεν περιτιθεῖς κόσμον περὶ τὸν τράχηλον; παιδαγωγὸν χρεῖα ἀκριβοῦς, ὥστε ῥυθμίζειν τὸν παῖδα, χρυσίου δὲ οὐκέτι. καὶ κόμην δὲ 25 ὀπισθεν ἀφίεις εἰς κόρης σχῆμα εὐθέως ἐκδηλύνων τὸν παῖδα καὶ τὸ τῆς φύσεως στερορὸν μαλάσσων. ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ χρημάτων ἔρωτα περιττὸν ἐντιθεῖς καὶ πείθων περὶ τὰ ἀνόνητα ἐπτοῖσθαι, τί κατασκευάζεις αὐτῷ μείζονα τὴν ἐπιβουλήν; τί περὶ τὰ σωματικά ποιεῖς ἐπτοῖσθαι; „ἀνὴρ“, φησὶν, „ἐὰν κομῇ, ἀτιμία αὐτῷ 30 ἐστίν.“ οὐ βούλεται ἡ φύσις, οὐκ ἐπέτρεψεν τοῦτο ὁ θεός, τὸ προᾶγμα κεκόλυται, Ἑλληνικῆς ἐστὶ δεισιδαιμονίας ἔργον. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ὧτων ἐξαστῶσι χρυσία· εἶθε μηδὲ κόραι τούτων ἀπτήλανον, ὑμεῖς δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρρενας ἄγετε τὴν λέμνην.

17. Τάχα πολλοὶ γελῶσιν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὡς μικρῶν 35 ὄντων τούτων· οὐκ ἔστι μικρά, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεγάλα. κόρη

16 ὑπερβαίνειν P ὑπεραιρεῖν Co 34 ὑμεῖς Co ἡμεῖς P

30 1 Cor. 11, 14

ἐν τῷ θαλάμῳ τῷ μητρικῷ παιδευθεῖσα πρὸς κόσμον ἐπτοῇσθαι
γυναικείον, ἐπειδὴν ἐξέλθῃ τὴν πατρῴαν οἰκίαν, δυσχερὲς ἔσται
καὶ χαλεπὴ τῷ νυμφίῳ καὶ τῶν τοῖς φόρους ἀπαιτούντων φορτι-
κωτέρα. εἶπον καὶ ἤδη πρὸς ὑμᾶς, ὅτι ἐκεῖθεν ἡ κακία δυσανά-
5 σπαστος γίνεται, ὅτι οὐδεὶς τῶν παίδων προνοεῖ, οὐδεὶς περὶ
παρθενίας αὐτοῖς διαλέγεται, οὐδεὶς περὶ σωφροσύνης, οὐδεὶς περὶ
ὑπεροψίας χρημάτων καὶ δόξης, οὐδεὶς ταῦτα τὰ ἐν ταῖς γραφαῖς
παρηγγεμένα.

18. Ὅταν τοίνυν ἐκ πρώτης ἡλικίας διδασκάλων ἀπορήσωσιν
10 οἱ παῖδες, τί ἔσονται; εἰ γὰρ ἐκ κοιλίας τρεφόμενοί τινες καὶ
ἕως γήρως παιδευόμενοι ὅπως κατορθοῦσιν, οἱ ἐκ προουμιῶν τῆς
ζωῆς αὐτῶν τούτοις συνεπιζόμενοι τοῖς ἀκούσμασι τί οὐκ ἂν
ἐργάζονται δεινόν; νῦν δέ, ὅπως μὲν τέχνας καὶ γράμματα καὶ λόγους
τοὺς αὐτῶν παῖδας παιδεύσειεν, ἅπασαν ἑκάστος ποιεῖται σπουδῇ,
15 ὅπως δὲ τὴν ψυχὴν ἀσκηθεῖν, τοῦτον οὐκέτι οὐδεὶς λόγον ἔχει τινά.

19. Οὐ παύομαι παρακαλῶν ὑμᾶς καὶ δεόμενος καὶ ἀντι-
βολῶν, ὥστε πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων τέως ὑμῶν ἐνθυμίζειν τοῖς
παῖδας. εἰ γὰρ φειδῇ τοῦ παιδός, δείξον ἀπὸ τούτου, ἄλλως δὲ
καὶ μισθὸν ἔχεις. ἄκουε γὰρ τοῦ Παύλου λέγοντος: „ἐὰν
20 ἐπιμείνωσι τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ καὶ τῷ ἀγιασμῷ μετὰ σωφρο-
σύνης“. καὶ εἰ σὺ μυρία σπαντῶ σύνοιδας κακά, ἀλλ' ὅμως ἐπινόησον
παραμυθίαν τινὰ τοῖς σοῖς κακοῖς. Θρέψον ἀθλητὴν τῷ Χριστῷ.
οὐ τοῦτο λέγω, ὅτι γάμου ἀπάγαγε καὶ εἰς τὰς ἐρημίας ἀπόστειλον
καὶ τὸν τῶν μοναχῶν παρασκευάσον ἐλέσθαι βίον, οὐ τοῦτο λέγω.
25 βούλομαι μὲν τοῦτο καὶ πάντας ἡνρόμην καταδέξασθαι, ἀλλ'
ἐπειδὴ φορτικὸν εἶναι δοκεῖ, οὐκ ἀναγκάζω. Θρέψον ἀθλητὴν
τῷ Χριστῷ καὶ ἐν κόσμῳ ὄντα δίδαξον εἰλαβῇ ἐκ πρώτης ἡλικίας.

20. Ἄν εἰς ἀπαλὴν οὖσαν ἔτι τὴν ψυχὴν ἐντυπωθῇ τὰ καλὰ
διδάγματα, οὐδεὶς αὐτὰ ἐξελεῖν δυνήσεται, ὅταν σκληρὰ γένηται
30 ὡς τύπος, ὥσπερ καὶ ὁ κηρός. ἔχεις αὐτὸν ἔτι τρέμοντα καὶ
φοβούμενον καὶ δεδοικότα καὶ ὄψιν καὶ δῆμα καὶ πᾶν ὁτιοῦν.
κέχηρσο τῇ ἀρχῇ εἰς δέον. σὺ πρῶτος ἀπολαύεις τῶν ἀγαθῶν,
ἐὰν υἱὸν ἔχῃς καλόν, καὶ τότε ὁ θεός· σπαντῶ κάμνεις.

21. Λέγονται οἱ μαργαρίται, ὅταν εὐθέως ληφθῶσιν, ἴδωρ
35 εἶναι. ἂν μὲν οὖν ἔμπειρος ἢ ὁ δεχόμενος, ἐπὶ τῆς χειρὸς θεῖς

10 τρεφόμενοι Sc ἐρόμενοι P 13 ἐργάζονται P rad ex ἐργάζονται

19 1 Tim. 2, 15

τὴν σταγόναν ἐκείνην καὶ τὴν χεῖρα διακινήσας δεχόμενος ὑπὲρ
τῇ χειρὶ ἐπὶ τοῦ θέναντος καὶ περιστρέφων εἰς ἀκριβείαν ἀπο-
τορνεύει καὶ ποιεῖ σφόδρα στρογγύλον. ἐπειδὴν δὲ τύχη τυπωθῆναι,
οὐκέτι κρείος ἐστὶ διατυπῶσαι· τὸ μὲν γὰρ ἀπαλὸν πρὸς πᾶν
ἐπιτήδειόν ἐστι τὴν ἑξὶν τὴν οἰκείαν οὐδέπω πεπηγυῖαν ἔχον, διόπερ 5
ἐνκόλως πρὸς πάντα ἔλκεται, τὸ δὲ σκληρὸν ὥσπερ ἀπολαβὸν
τινα διάθεσιν τὴν σκληρότητα οὐκ ἐνκόλως αὐτῆς ἐξίσταται οὐδὲ
ἐφ' ἑτέραν μετοικίζεται διάθεσιν.

22. Ἐλαστος τοίνυν ὑμῶν τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων,
καθάπερ τοὺς ζωγράφους ὁρῶμεν τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἀγάλματα 10
μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας ἐξασκοῦντας, οὕτω τῶν θανμαστῶν
τούτων ἀγαλμάτων ἐπιμελώμεθα. προθέντες γὰρ οἱ ζωγράφοι
τὸν πίνακα καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτὸν ἐπιχρῶνσι πρὸς τὸ δεόν.
οἱ δὲ λιθοξοοὶ τῶν λίθων καὶ αὐτοὶ τὸ αὐτὸ πράττουσιν τὸ μὲν
περιττὸν περιαιροῦντες, τὸ δὲ ἐνδέον προστιθέντες. οὕτω δὴ 15
καὶ ὑμεῖς· καθάπερ ἀγαλμάτων τινῶν κατασκευασταὶ πρὸς τοῦτο
τὴν σχολὴν ἄπασαν ἔχετε τὰ θανμαστὰ ἀγάλματα τῷ θεῷ κατα-
σκευάζοντες, καὶ τὸ μὲν περιττὸν ἐξαιρεῖτε, τὸ δὲ ἐνδέον προστί-
θετε καὶ καθ' ἑκάστην αὐτὰ περισκοπεῖτε τὴν ἡμέραν, ποῖον
ἀπὸ φρίσεως ἔχει πλεονέκτημα, ὥστε αὐτὸ αὔξειν, ποῖον ἀπὸ 20
φρίσεως ἐλάττωμα, ὥστε αὐτὸ περιαιρεῖν. καὶ μετὰ πολλῆς τῆς
ἀκριβείας πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐξορίζετε τὸν τῆς ἀκολασίας λόγον.
οὗτος γὰρ μάλιστα ὁ ἔρως ἐνοχλεῖ ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς. μᾶλλον
δὲ πρὶν ἢ εἰς τὴν πείραν ταύτης ἐλθεῖν, δίδασκον αὐτὸν νήγειν,
ἐργηγορέναι, εἰς προσευχὰς ἀγρυπνεῖν, πάντα καὶ λέγοντα καὶ 25
ποιοῦντα τὴν σφραγίδα ἐπιτίθεσθαι.

23. Νόμισον εἶναι βασιλεὺς πόλιν ἔχων ὑπήκοον τὴν τοῦ
παιδὸς ψυχὴν· πόλις γὰρ ἐστὶν ὄντως ἡ ψυχὴ. καὶ καθάπερ ἐν
τῇ πόλει οἱ μὲν κλέπτουσιν, οἱ δὲ δικαιοπραγοῦσιν, οἱ δὲ ἐργάζονται,
οἱ δὲ ἀπλῶς ὡς ἔτυχεν ἅπαντα πράττουσιν, οὕτω δὲ καὶ ἐν ψυχῇ διά- 30
ροιαὶ καὶ λογισμοί· οἱ μὲν στρατεύονται κατὰ τῶν ἀδικοῦντων, οἷόν
εἰσιν ἐν πύλῃ· οἱ στρατιῶται· οἱ δὲ τοῦ παντὸς προνοοῦσιν καὶ
σώματος καὶ οἰκίας, οἷόν εἰσιν οἱ πολιτενόμενοι ἐν ταῖς πόλεσιν·
οἱ δὲ ἐπιτάττουσιν, οἷόν εἰσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ οἱ μὲν ἀσελγῇ

35

9 ὑμῶν P ἡμῶν Co 30 διανοια Co διάνοια P 32 ἐν (τῇ) πόλει Co

26 σφραγίδα interpretatur recte signum crucis Haid. p. 44. not. 2.
Evelyn preces p. 139.

διηγούνται, οἷόν εἰσιν οἱ ἀκόλαστοι· οἱ δὲ σεμνά, οἷόν εἰσιν οἱ σώφρονες· καὶ οἱ μὲν εἰσιν ἐκτεθλησμένοι, οἷόν εἰσιν αἱ γυναῖκες παρ' ἡμῖν· οἱ δὲ ἀνοητότερον διαλέγονται, οἷον οἱ παῖδες· καὶ τοῖς μὲν ὡς δούλοις ἐπιτάττουσιν, ὅπερ εἰσιν οἱ οἰκέται· οἱ δὲ εὐγενεῖς, ὅπερ εἰσιν οἱ ἐλεύθεροι.

24. Αἰεὶ τοίνυν νόμων ἡμῖν, ὥστε τοὺς μὲν πονηροὺς ἐξορίζειν, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἐγκρίνειν, καὶ μὴ ἔαν κατεξανίστασθαι τῶν ἀγαθῶν τοὺς πονηροὺς. καθάπερ γὰρ ἐν πόλει, ἂν νόμους τις θῇ, πολλὴν τοῖς κλέπταις τὴν ἄδειαν δίδοντας, τὸ πᾶν ἀνέτρεψεν, 10 καὶ οἱ στρατιῶνται μὴ εἰς δέον κέχρηται τῷ θυμῷ, τὸ πᾶν ἐλυμήναντο, καὶ ἔαν τὴν οἰκίαν τάξιν ἕκαστος καταλιπὼν τὴν ἑτέρου μεταδιώκῃ, τῇ πλεονεξίᾳ τὴν εὐταξίαν διέφθειρεν, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα.

25. Πόλις τοίνυν ἐστὶν ἡ τοῦ παιδὸς ψυχὴ, πόλις ἄρτι 15 κτισθεῖσα καὶ κατασκευασθεῖσα, πόλις ξένους ἔχουσα πολίτας, οὕτω οὐδενὸς ἐμπείρους. τοῖς δὲ τοιοῦτους μάλιστα εὐκόλον θυθμίζειν. οἱ μὲν γὰρ κακῇ πολιτείᾳ συντραφέντες, οἷοί τε εἰσιν οἱ γέροντες, δυσκόλως ἂν μεταθοῖντο, οὐ μὴν ἀδυνάτως· ἔνεστι γὰρ κακείνους μεταστραφῆναι, ἔαν θέλωσιν. οἱ δὲ παντὸς ἁπειροὶ 20 εὐκόλως ἂν δέξοιντο τοὺς παρὰ σοῦ νόμους.

26. Τίθει τοίνυν νόμους τῇ πόλει ταύτῃ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει πολιτευομένοις φοβεροὺς καὶ σφοδροὺς καὶ τῶν παραβαινομένων γενοῦ προστάτης· οὐδὲν γὰρ ὠφελεῖ τιθέναι νόμους, ἂν μὴ καὶ ἡ ἐκδίκησις ἔποιτο.

27. Τίθει τοίνυν νόμους· καὶ προσέχετε ἀκριβῶς· ὑπὲρ γὰρ 25 τῆς οἰκουμένης ἡμῖν ἡ νομοθεσία, καὶ πόλιν κτίζομεν τήμερον. ἔστωσαν οὖν οἱ μὲν περίβολοι καὶ πύλαι τέσσαρες αἰσθήσεις, τὸ λοιπὸν ἅπαν σῶμα ὥσπερ τεῖχος ἔστω, πύλαι δὲ αὐτῷ οἱ ὀφθαλμοί, ἡ γλῶσσα, ἡ ἀκοή, ἡ ὁσφρησις, εἰ βούλει, καὶ ἡ ἀφῆ. διὰ γὰρ 30 τῶν πυλῶν τούτων καὶ εἰσίσαι καὶ ἐξέρχονται οἱ τῆς πόλεως ταύτης πολῖται, τουτέστιν, οἱ λογισμοὶ διὰ τῶν πυλῶν τούτων καὶ φθείρονται καὶ κατορθοῦνται.

28. Φέρε οὖν, πρῶτον ἐπὶ τὴν πύλιν ἔλθωμεν τὴν ἀπὸ τῆς γλώσσης, ἐπειδὴ ἡ μάλιστα χρηματίζουσα αὕτη ἐστίν, καὶ πρὸ τῶν 35 ἄλλων ἀπάντων κατασκευάσωμεν αὐτῇ τέως θύρας καὶ μοχλοὺς, μὴ ἀπὸ ξύλων μὴδὲ ἀπὸ σιδέρου, ἀλλ' ἀπὸ χρυσοῦ. χρυσῇ γὰρ ὄντως

ἐστὶν ἡ πόλις ἰ οὕτω κατασκευαζομένη. οὐ γὰρ ἄνθρωπός τις, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων βασιλεὺς ταύτην μέλλει τὴν πόλιν οἰκεῖν, ἐὰν κατασκευασθῇ. καὶ τοῦ λόγου προϊόντος ὅψεσθε, ὅπου καὶ τὰ βασιλεία αὐτῷ τάττομεν. κατασκευάσωμεν οὖν αὐτῇ θύρας καὶ 5 μοχλοὺς ἀπὸ χρυσοῦ, τὰ λόγια τοῦ θεοῦ, καθὼς ὁ προφήτης φησὶν „τὰ λόγια τοῦ θεοῦ ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον τῷ στόματί μου· ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολὺν“. διδάσκωμεν ταῦτα διὰ παντός ἐν τοῖς χεῖλεσι στρέφεσθαι καὶ ἐν τοῖς περιπάτοις, μὴ ἀπλῶς μὴδὲ παρέργως μὴδὲ σπανιάκεις, ἀλλὰ διηρκῶς. οὐ λεπίδας χρυσοῦ μόνον ἐπικεῖσθαι δεῖ ταῖς θύραις, ἀλλ' ὅλας δι' 10 ὅλου ἀπὸ χρυσοῦ κατασκευάσθαι παχείας καὶ ραστάς, καὶ λίθους ἔχειν τιμίους ἀντὶ λίθων προσπεπηγότων ἔξωθεν. μοχλὸς δὲ ἔστω τῶν θυρῶν τούτων ὁ τοῦ κυρίου σταυρός, ὅλος δι' ὅλων ἀπὸ λίθων κατασκευασμένος τιμίον καὶ διὰ μέσων βεβλημένος τῶν θυρῶν πλάγιος. ὅταν δὲ τὰς θύρας οὕτω παχείας κατα- 15 σκευάσωμεν καὶ χρυσᾶς καὶ τὸν μοχλὸν ἐπιθῶμεν, ἀξιόους αὐτῆς καὶ τοὺς πολίτας κατασκευάσωμεν· ποίους δὲ τούτους; ῥήματα παιδεύοντες τὸ παιδίον φθέγγεσθαι σεμνὰ καὶ εὐσεβῆ. καὶ ξηνηλασίαν ποιῶμεν πολλήν, ὥστε μὴ μιγάδας τινας καὶ φθόρους ἀνθρώπους ἐπεισιέναι τοῖς πολίταις τούτοις. τοὺς ὑβριστικοὺς 20 λόγους καὶ λοιδοροὺς, τοὺς ἀσώτους, τοὺς ἀσχορῶντες, τοὺς βιωτικῶς, τοὺς κοσμικοὺς, πάντας ἐξελάσωμεν. καὶ μηδεὶς διὰ τούτων βαδιζέτω τῶν πύλων, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς μόνος. καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ πᾶσιν ἔστω ἀνεργημένη αὕτη ἡ πύλη, ἵνα καὶ περὶ αὐτῆς λέγῃται· „αὕτη ἡ πύλη τοῦ κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται 25 ἐν αὐτῇ“. καὶ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον· „εἴ τις ἀγαθὸς λόγος πρὸς οἰκοδομήν, ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν“. εὐχαριστία ἔστωσαν οἱ λόγοι, ὕμνοι σεμνοί· περὶ θεοῦ διαλεγέσθωσαν αἰεὶ, περὶ φιλοσοφίας τῆς ἁνῶ.

29. Πῶς οὖν ἔσται τοῦτο; καὶ πόθεν αὐτοὺς παιδεύσωμεν; 30 ἂν σφοδροὶ κριταὶ τῶν γινομένων ὦμεν. καὶ γὰρ τῷ παιδί πολλὴ ἡ εὐκολία· πῶς; οὐχ ὑπὲρ χρημάτων μάχεται, οὐχ ὑπὲρ δόξης, ἔτι παιδίον ἐστίν· οὐχ ὑπὲρ γυναικός, οὐχ ὑπὲρ παιδῶν, οὐχ

15 πλάγιος P πλαγίος Co 31 γινομένων P γενομένων Co

4 τὰ βασιλεία = τὸ λογιστικόν vide infra cap. 65. 6 cf. Ps. 118, 103; Ps. 18, 11 22 cf. Ezech. 44, 2 25 Ps. 117, 20 26 Eph. 4, 29

ὑπὲρ οὐκίας· ὥστε ποίαν ἂν ἔχοι ὕβρεως καὶ βλασφημίας τὴν αἰτίαν; πρὸς οὐκίαν δὲ ὁ ἀγὼν ἅπας αὐτῷ.

30. Θεὸς νόμον εὐθέως, μηδένα ὑβρίζειν, μηδένα βλασφημεῖν, μὴ ὀμνύναι, ἄμαχον εἶναι· καὶ ἴδῃς τὸν νόμον παραβαινόμενον, 5 κόλασον, ποτὲ μὲν ὕψει σφοδρῶς, ποτὲ δὲ λόγοις δακτεῖν δυναμένοις, ποτὲ ὀνειδιστικοῖς, ποτὲ δὲ κολάκυσσον καὶ ἐπαγγέλλου. πληγὰς δὲ μὴ συνεχῶς, μηδὲ ἐθίσης αὐτὸν οὕτω παιδεύεσθαι. ἂν γὰρ μάθῃ παιδεύεσθαι συνεχῶς, καὶ καταφρονεῖν μαθήσεται. μαθὼν δὲ καταφρονεῖν, τὰ πάντα ἀνέτρεψεν. ἀλλὰ φοβείσθω μὲν αἰ 10 πληγὰς, μὴ λαμβανέτω δέ· καὶ ἐπισειέσθω μὲν τὸ σκῆτος, μὴ καταφερέσθω δέ· καὶ ἀπειλαὶ προχωρεῖτωσαν μὴ εἰς ἔργον. τοῦτο δὲ μὴ ἔστω δῆλον, ὅτι μέχρως ἀπειλῶν ἐστὶ τὰ ῥήματα· ἀπειλὴ γὰρ τότε καλόν, ὅταν πιστεύηται, ὅτι εἰς ἔργον ἔλθῃ. ἐπεὶ ἔαν τὴν οἰκονομίαν ὁ ἡμαρτηκὼς μάθῃ, καταφρονήσει. ἀλλὰ 15 προσδοκᾷ μὲν παιδεύεσθαι, μὴ παιδενέσθω δέ, ἵνα μὴ σβεννύηται ὁ φόβος, ἀλλ' ἵνα μένῃ καθάπερ πῦρ ἐνακμάζον καὶ πάσας πάντοθεν ἀνέλκον τὰς ἀκάνθας· ἢ καθάπερ μάκελλα ὀξεῖα καὶ βαθεῖα, εἰς αὐτὸ σκάπτουσα τὸ βάθος. ὅταν μέντοι ἴδῃς ἀπὸ τοῦ φόβου κερδάναντα, ἄνθρωποι· δεῖ γὰρ τινος τῇ φήσει τῇ ἡμετέρῃ 20 καὶ ἀνέσεως.

31. Λίδαξον αὐτὸν ἐπιεικῇ εἶναι καὶ φιλόφρονον. καὶ ἀκόλουθον ἴδῃς ὑβρίζομενον, μὴ περιτθῆς, ἀλλὰ κόλασον τὸν ἐλεύθερον· ὁ γὰρ εἰδὼς, ὅτι οὐδὲ τὸν οὐκέτιν ἐξέσται ὑβρίζειν τὸν ἑαυτοῦ, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἐλεύθερον καὶ ὁμότιμον οὐ βλασ- 25 φημίσει οὐδὲ λοιδορήσεται. ἀπὸ κακίας τὸ στόμα ἀπόρραυον. ἂν ἴδῃς διαβάλλοντά τινα, ἐπιστόμισον καὶ τὴν γλῶτταν κατὰ τῶν ἡμαρτημάτων τῶν αὐτοῦ μετέστησον.

32. Ταῦτα καὶ τῇ μητρὶ παραίνει διαλέγεσθαι τῷ παιδί, καὶ τῷ παιδαγωγῷ καὶ τῷ ἀκολούθῳ, ὥστε πάντας ὁμοῦ φύλακας 30 εἶναι καὶ παρατηρεῖν, μηδένα προσηρᾶν τῶν λογισμῶν ἐκείνων τῶν πονηρῶν ἀπὸ τοῦ παιδίου καὶ τοῦ στόματος ἐκείνου καὶ τῶν θυρῶν τῶν χρυσῶν.

33. Καὶ μή μοι νομίσης πολλοῦ τὸ πρᾶγμα δεῖσθαι καιροῦ. ἂν παρὰ τὴν ἀρχὴν σφοδρῶς ἐπιθῇ καὶ ἀπειλήσῃ καὶ τοσοῦτους 35 ἐπιστήσης φύλακας, δύο μῆνες ἀρχοῦσι, καὶ τὸ πᾶν κατῳρωθῇ, καὶ τὸ πρᾶγμα εἰς φρίσεως βεβαιότητά καθίσταται.

10 λαμβανέτω P λαμβανέσθω Co 12 ἔστω P ἔσται Co

35 ἐπιστήσης P ἐπιστήση Co

34. Ἄντη μὲν οὖν ἡ πύλη οὕτως ἀξία γένοιτο ἂν τοῦ κυρίου, ὅταν μήτε ἀσχροτής μήτε εὐτραπεία μήτε ἀνόητον μήτε ἄλλο μὴδὲν φθέγγηται, ἀλλὰ πάντα τὰ τῷ δεσπότῃ πρόποντα. εἰ γὰρ οἱ τὴν σωματικὴν στρατείαν παιδεύοντες τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εὐθέως [τοὺς] στρατευομένους καὶ τοξεύειν διδάσκουσι καὶ 5 χλανίδα ἀμφιένυσθαι καὶ ἵππον ἀναβαίνειν, καὶ οὐδὲν ἡ ἡλικία κόλυμα γίνεται, πολλῶ μᾶλλον τοῖς ἄνω στρατευομένοις τὸν κόσμον ἅπαντα περιτίθεσθαι ἡρὸν τοῦτον τὸν βασιλικόν. μανθανέτω τοίνυν τῷ θεῷ ψάλλειν, ἵνα μὴ σχολάζῃ ἀσχαρῆς ῥῥαῖς καὶ διηγῆμασιν ἀκαίροις. 10

35. Καὶ ἄντη μὲν ἡ πύλη οὕτως ἀσφαλιζέσθω, καὶ οἱ πολῖται καταλεγέσθωσαν ἐκεῖνοι, τοὺς δὲ ἄλλους ἔνδον θανατῶμεν καθάπερ αἱ μέλισσαι τοῖς κηφῆρας, μὴ ἔωντες ἔξω προχωρεῖν μὴδὲ βομβεῖν.

36. Ἰωμεν δὴ καὶ ἐφ' ἑτέραν πύλην. ποίαν δὴ ταύτην; τὴν 15 ἐγγὺς αὐτῆς κειμένην καὶ πολλὴν πρὸς αὐτὴν <τὴν> συγγένειαν ἔχουσαν, τὴν ἀκοῇ λέγω. ἐκεῖνη μὲν γὰρ ἔσωθεν ἐξιόντας ἔχει τοὺς πολίτας, καὶ οὐδεὶς δι' ἐκείνης εἰσέρχεται, αὕτη δὲ ἔσωθεν εἰσιόντας, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς ἐξέρχεται. πολλὴν τοίνυν ἔχει τὴν συγγένειαν αὕτη πρὸς ἐκείνην. ἂν γὰρ μὴδὲνα τῶν φθόρων καὶ διεφθαρμένων 20 συγχωρῇ τῶν οὐδῶν ἐπιβαίνειν τῶν αὐτῆς, οὐ πολλὴν παρέχει τῷ στόματι τὴν δυσκολίαν. ὁ γὰρ μὴ ἀκούων ἀσχαρῆ μὴδὲ πονηρὰ οὐδὲ φθέγγεται ἀσχαρῆ, ὥς ἂν αὕτη ἀναπεπταμένη πᾶσιν ἢ, ἐκεῖνη λυμανεῖται καὶ τοῖς ἔνδον πᾶσι ποιήσῃ θόρυβον. καὶ τάχα περὶ ταύτης προτέρας ἔχον ἅπαντα εἰπεῖν καὶ προτέραν ἀποφράξαι 25 τὴν εἴσοδον.

37. Μὴδὲν οὖν ἄτοπον ἀκονέτωσαν οἱ παῖδες μήτε παρὰ οἰκετῶν μήτε παρὰ παιδαγωγῶν μήτε παρὰ τροφῶν. ἀλλὰ καθάπερ τὰ φητὰ τότε μάλιστα πολλῆς χρείαν ἔχει τῆς ἐπιμελείας, ὅταν ἀπαλὰ ἢ, οὕτω καὶ οἱ παῖδες, ὥστε τροφῶν προνοῶμεν 30 ἀγαθῶν, ἵνα αὐτοῖς ἐκ κρητῖδος καλὸς θεμέλιος βάλληται, καὶ μὴδὲν ὅλως ἐξ ἀρχῆς παραδέχονται πονηρόν.

38. Μὴ τοίνυν μὴδὲ μύθους ἀκονέτωσαν ληρώδεις καὶ γραυώδεις. „ὁ δεῖνα“, φησὶ, „τὴν δεῖνα ἐφίλησεν“ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς καὶ ἡ μικροτέρα θυγάτηρ τότε ἐποίησεν“ μὴδὲν τούτων ἀκονέτωσαν, 35

5 [τοὺς] Sc 6 χλανίδα P f. χλαμίδα Sc 16 <τὴν> Sc 21 αὐτῆς P αὐτῆς Co 25 προτέρας P πρότερον Co | προτέραν P πρότερον Co 34 τὴν P τὸν Co 35 ἐποίησεν P ἐποίησαν Co

ἀλλ' ἀκονέτωσαν ἕτερα χωρὶς πάσης περιόδου μετὰ πολλῆς τῆς
ἐπιλόγης. δυνατὸν γὰρ καὶ παρὰ παιδῶν καὶ παρὰ ἀκολούθων,
μὴ πάντων· μηδὲ γὰρ πᾶσιν ἐξέστω τοῖς οἰκέταις ἀναμίγνυσθαι,
ἀλλ' ἔστωσαν φανεροί, ὥσπερ ἀγάλματι προσιόντες [φανεροί], οἱ
5 συναντιλαμβανόμενοι τῆς τέχνης ἡμῖν. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, εἰ
μὲν οἰκοδόμοι ἡμεῖς καὶ ἄρχοντι οἰκίαν ἐκτίζομεν, μὴ πάντας
ἀπλῶς τοὺς οἰκέτας ἡμῖν ἔαν προσιέναι τῇ οἰκοδομίᾳ, τῶν δὲ τῷ
βασίλει τῷ ἐπουρανίῳ πόλιν κτίζοντας καὶ πολίτας πᾶσιν ἀπλῶς
ἐπιτρέπειν τὸ ἔργον; ἀλλ' ὅσοι τῶν οἰκετῶν χρήσιμοι, συναντι-
10 λαμβανέσθωσαν. εἰ δὲ μηδεὶς ἔστιν, ἐλεύθερον μισθῷ ζήτησον,
ἄνδρα ἐνάρετον, κάκεινόν μάλιστα τὸ πᾶν ἐπιτρέψον, ὥστε συν-
αντιλαβέσθαι τοῦ ἔργου.

39. Μὴ τοίνυν ἀκονέτωσαν μύθους τοιούτους. ἀλλ' ὅταν τῶν
πόνων ἀνιῇται τῶν ἀπὸ τῶν μαθημάτων, (φιλεῖ γὰρ ἡ ψυχὴ τοῖς
15 παλαιοῖς ἐνδιατρίβειν διηγήμασιν) λέγε πρὸς αὐτὸν πάσης αὐτὸν
παιδιᾶς ἀπάγων, (φιλόσοφον γὰρ τρέφεις καὶ ἀθλητὴν καὶ πολιτὴν
τῶν οὐρανῶν) λέγε τοίνυν πρὸς αὐτὸν καὶ διηγοῦ, ὅτι „ἦσαν
παρὰ τὴν ἀρχὴν δύο τινὲς παῖδες πατρὸς ἑνός, ἀδελφοὶ δύο“.
εἰτα διαστήσας ἐπάγαγε „καὶ τῆς αὐτῆς ἐξελθόντες γαστρός.
20 καὶ ὁ μὲν ἦν πρεσβύτερος, ὁ δὲ νεώτερος· καὶ ὁ μὲν ἦν γεωργός,
ὁ πρεσβύτερος, ὁ δὲ ποιμὴν, ὁ νεώτερος· κάκεινος μὲν ἐξῆγεν
τὰ ποίμνια ἐπὶ νάπας καὶ λίμνας“. καὶ καταγλύναινε τὰ
διηγήματα, ὥστε τινὰ εἶναι τῷ παιδί καὶ τεμπλότητα καὶ μὴ
ἀποζάμνειν αὐτῷ τὴν ψυχὴν. „ὁ δὲ ἔσπειρεν καὶ ἐφύτευεν.
25 ἔδοξε δὴ ποτε τούτοις τιμῆσαι τὸν θεόν. καὶ ὁ μὲν ποιμὴν τὰ
πρωτεῖα τῶν ποιμνίων λαβὼν προσήνεγκε τῷ θεῷ“. οὐ πολλῷ
μᾶλλον ἀντὶ τῶν χρυσομάλλων προβάτων καὶ τῆς τερατείας
ἐκείνης ταῦτα διηγείσθαι καλόν; εἰτα αὐτὸν καὶ διανύστησον,
(ἔχει γὰρ τι καὶ ἡ διήγησις) μηδὲν ψευδὲς ἐπιφέρειν, ἀλλὰ τὰ
30 ἀπὸ τῆς γραφῆς. „ἐπειδὴ γὰρ προσήνεγκεν τῷ θεῷ τὰ πρωτεῖα,
εὐθὺς κατηρέχθη πῦρ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντα ἀνήρπασεν
εἰς τὸ ἄνω θυσιαστήριον. ὁ μὲντοι πρεσβύτερος οὐχ οὕτως
ἐποίησεν, ἀλλ' ἀπέρχεται καὶ ἀπὸ τῶν πόνων αὐτοῦ τὰ πρωτεῖα
ἐαυτῷ ταμιευσάμενος προσήνεγκεν τῷ θεῷ τὰ δευτερεῖα· καὶ οὐδὲ
35 προσέσχεν αὐτοῖς ὁ θεός, ἀλλ' ἀπεστράφη καὶ ἀφῆκεν αὐτὰ μένειν

4 [φανεροί] Sc 11 συναντιλαβέσθαι P συναντιλαμβάνεσθαι Co

17 ss cf. Gen. 4, 1–16

ἐπὶ τῆς γῆς· ἐκεῖνα δὲ ἄνω ἐδέξατο πρὸς ἑαυτόν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεστώτων τοῖς χωρίοις γίνεται· τὸν μὲν τιμᾷ τῶν προσφερόντων καὶ ἔνδον δέχεται ὁ δεσπότης, ἕτερον δὲ ἀφίησιν ἔξω ἐστάναι. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονεν. τί δὴ οὖν μετὰ τοῦτο γίνεται; ἐλνπεῖτο ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς ὡς ἀτιμασθεῖς 5 καὶ παρενδοκιμηθεῖς καὶ ἦν σκυθρωπός. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ θεός· “διὰ τί λελύπησαι; οὐκ ἤδεις, ὅτι θεῷ προσφέρεις; διὰ τί με ὕβρισας; τί ἔχων ἐγκαλεῖν; τίνος ἔνεκεν τὰ δευτερεῖά μοι προσήνεγκας”; εἰ δὲ δοκεῖ καὶ ἀφελέστερον κερῶσθαι τῇ γλώττῃ, ἔρεῖς ὅτι „ἐκεῖνος οὐδὲν ἔχων εἰπεῖν ἠσύχασεν“· μᾶλλον 10 δὲ „εἰήγησεν. μετὰ ταῦτα ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν μικρότερον λέγει πρὸς αὐτόν· “ἐξέλθωμεν εἰς τὸ πεδῖον.” καὶ λαβὼν αὐτὸν δόλῳ ἀνείλεν ὁ μεῖζων ἐκεῖνος καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι λανθάνει τὸν θεόν. ἔρχεται πρὸς αὐτόν ὁ θεὸς καὶ λέγει αὐτῷ· “ποῦ ἐστὶν ὁ ἀδελφός σου; λέγει ἐκεῖνος· “οὐκ οἶδα μὴ φύλαξ εἰμὶ τοῦ ἀδελφοῦ 15 μου; λέγει πρὸς αὐτόν ὁ θεός· “ἰδοὺ, τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκ τῆς γῆς βοᾷ πρὸς μέ.”. παρακαθεζέσθω δὲ καὶ ἡ μήτηρ πλατομένης οὕτω τῆς ψυχῆς τοῦ παιδίου τοῖς τοιούτοις διηγήμασιν, ἵνα καὶ αὐτὴ συναντιλαμβάνηται καὶ ἐπαινῇ τὰ λεγόμενα. „τί οὖν μετὰ τοῦτο γέγονεν; ἐκείνον μὲν ὁ θεὸς ἐδέξατο εἰς τὸν οὐρανόν, 20 καὶ ἐστὶν ἄνω τελευτήσας.“ καὶ γὰρ παραδέχεται τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον τὸ παιδίον. εἰ γὰρ ἐν τοῖς μύθοις τοιαῦτα τερατεύονται, ὅτι „καὶ ἐποίησεν αὐτὴν“, φησὶν, „ἡμίθεον“, καὶ πιστεύει τὸ παιδίον καὶ οὐκ οἶδεν μὲν, ὅπερ ἐστὶν ἡμίθεος, οἶδεν δὲ, ὅτι μεῖζόν τί ἐστὶν ἢ κατὰ ἄνθρωπον, καὶ θαυμάζει εὐθέως 25 ἀκοῦσαν, πολλῷ μᾶλλον, ὅταν περὶ ἀναστάσεως ἀκούῃ, καὶ ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆλθεν αὐτοῦ ἡ ψυχὴ. „καί κεινον μὲν εὐθέως ἀνέλαβεν ἄνω, οὗτος δὲ, ὁ φονεύσας, διὰ παντὸς ἔζη ἐπὶ πολλὰ ἔτη κακῶς πάσχων, φόβῳ καὶ τρόμῳ συζῶν, καὶ μυρία ἔπασχεν δεινὰ καὶ ἐκολάζετο καθ’ ἑκάστην ἡμέραν“. καὶ εἰπέ τὴν τιμωρίαν 30 σφοδρῶς, μὴ ἀπλῶς, ὅτι ἤκουσεν παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι „στένων καὶ τρέμων ἔση ἐπὶ τῆς γῆς“. οὐ γὰρ οἶδεν τὸ παιδίον, τί ποτε τοῦτό ἐστιν, ἀλλ’ εἰπέ, ὅτι „καθάπερ σὺ τῷ διδασκάλῳ παρεστὼς καὶ ἀγωνιῶν, εἴ ποτε μέλλεις μαστίζεσθαι, τρέμεις καὶ δέδοικας, οὕτω δὴ καὶ ἐκεῖνος διὰ παντὸς ἔζη, προσκεκρουκῶς 35 τῷ θεῷ“.

9 κερῶσθαι P χοῦσθαι Co 31 τί <δὴ> ποτε Co

31 Gen. 4, 12.

40. Ἀρχεῖ μέχρι τούτων αὐτῶ. Καὶ τοῦτο ἐν μιᾷ ἐσπέρᾳ εἰπὲ δειπνῶν. καὶ πάλιν ἡ μήτηρ τὰ αὐτὰ λεγέτω. εἴτα, ἐπειδὴν πολλάκις ἀκούσῃ, ἀπαίτησον καὶ αὐτόν „εἰπέ μοι τὸ διήγημα“, ἵνα καὶ φιλοτιμῇται. καὶ ὅταν κατὰσῃ τὸ διήγημα, τότε αὐτῷ
5 καὶ τὸ κέρδος ἔρεῖς. οἶδεν μὲν γὰρ ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν δεχομένη τὸ διήγημα πρὸ τῆς σῆς ἐπεξεργασίας καρποὺς ἐνεργεῖν, πλὴν ἀλλὰ καὶ σὺ εἰπὲ μετὰ ταῦτα „ὄρα, ὅσον κακὸν ἐστὶ γαστριμαργία, ὅσον κακὸν ἐστὶ φθορεῖν ἀδελφῶν· ὄρα, ὅσον ἐστὶ κακὸν νομίζειν κρύπτειν τὸν Θεόν. ἐκεῖνος γὰρ πάντα βλέπει, καὶ τὰ
10 ἐν τῷ κρυπτῷ γινόμενα“. Ἄν τοῦτο μόνον τὸ δόγμα ἐγκατασπίρης τῷ παιδί, οὐ δέσῃ τοῦ παιδαγωγοῦ, τοῦ φόβου τούτου, τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ, παντὸς φόβου μᾶλλον ἐφεστῶτος τῷ παιδί καὶ κατασειόντος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

41. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ χειραγωγῶν
15 ἄγε, καὶ σπούδασον αὐτὸν ἄγειν, ὅταν μάλιστα αὕτη ἡ διήγησις ἀναγινώσκηται· ὅψει γὰρ αὐτὸν γανόμενον καὶ πηδῶντα καὶ χαίροντα, ὅτι ἅ πάντες ἀγνοοῦσιν, οἶδεν αὐτός, καὶ προλαμβάνοντα καὶ ἐπιγινώσκοντα καὶ μεγάλα κερδαίνοντα. καὶ λοιπὸν ἐναποτίθεται τῇ μνήμῃ τὸ πρᾶγμα.

20 42. Ἔστιν καὶ ἕτερα κερδᾶναι ἐκ τοῦ διηγήματος. μαθέτω τοίνυν παρὰ σοῦ „ὅτι οὐ χροὶ ἀλγεῖν κακῶς πάσχοντα, ἐνταῦθα εὐθέως ἐκ προοιμίων ὁ Θεὸς δείκνυσιν ἐν αὐτῷ τῷ παιδί, εἶγε τὸν εὐδόκιμον διὰ θανάτου ἔλαβεν ἄνω εἰς τὸν οὐρανόν“.

43. Ὅταν τοῦτο παρῇ τὸ διήγημα ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ παιδός,
25 ἐπάγαγε ἕτερον, οἷον ἐτέρων δύο ἀδελφῶν πάλιν, καὶ εἰπέ „ἦσαν ἕτεροι πάλιν δύο ἀδελφοί, πρεσβύτερος πάλιν καὶ νεώτερος· καὶ ὁ μὲν θρησκευτικὸς ἦν, ὁ πρεσβύτερος, ὁ δὲ οἰκονόμος, ὁ νεώτερος.“ ἔχει δὲ τινα τοῦτο καὶ πλείονα τοῦ προτέρου ἡδονήν, ὅσῳ καὶ πολλὴν τὴν περιπέτειαν καὶ μείζους ἦσαν τὴν ἡλικίαν.

30 „οὔτοι δὲ οἱ δύο ἀδελφοί ἦσαν καὶ δίδυμοι. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐτέχθησαν, τὸν μὲν μικρότερον ἡ μήτηρ ἐφίλει, τὸν μείζονα δὲ ὁ πατήρ. κακεῖνος μὲν ἔξω τὰ πολλὰ διῆγεν ἐν τοῖς ἀγροῖς, οὗτος δὲ ὁ νεώτερος ἐπὶ τῆς οἰκίας. καὶ ποτε, φησὶν, ὁ πατήρ αὐτοῦ γηράσας λέγει ἐκείνῳ, ὃν ἐφίλει· ἐπειδὴ, τέκνον, ἐγήρασα, ἀπέλθε
35 καὶ ἐτοίμασόν μοι θήραν, τουτέστι, συλλαβοῦ δοξαῖα ἢ λαγῶν καὶ φέρε καὶ ἔψησον, ἵνα φραγὼν εὐλογήσω σε“ τῷ δὲ μικροτέρῳ

20 Ἔστιν P ἔτι Co | κερδᾶναι P κερδάναι Co 22 Θεὸς Sc θάνατος P
26 ss. cf. Gen. 25, 21- 34; 27; 28, 10-22; 29

τοιούτων οὐκ εἶπεν οὐδέν. Ἀκούσασα ἡ μήτηρ τοῦ πατρὸς τὰῦτα λέγοντος, καλέσασα τὸν νεώτερόν φησιν πρὸς αὐτόν· τέκνον, ἐπειδὴ ὁ πατήρ σου τῷ ἀδελφῷ σου ἐπέταξεν κομίσαι αὐτῷ θήραν, ἵνα φagὼν εὐλόγησῃ αὐτόν, ἄκουσόν μου καὶ δὴ βάδιζε ἐπὶ τὸ ποίμνιον καὶ λαβὼν ἐρίφους ἀπαλούς καὶ καλοὺς ἐνεγκέ μοι, καὶ ἐγὼ 5 ποίσω, ὥς φιλεῖ ὁ πατήρ σου, καὶ εἰσοίσεις αὐτῷ, ἵνα φagὼν εὐλόγησῃ σε. ὁ δὲ πατήρ ἡμβλυώπει ἐκ τοῦ γήρως. ἐπεὶ οὖν ἤνεγκεν ὁ νεώτερος τοὺς ἐρίφους, ἤψησεν ἡ μήτηρ καὶ βαλοῦσα εἰς πίνακα τὰ ἐδέσματα ἔδωκεν τῷ παιδί, καὶ εἰσήνεγκεν. περιέβαλεν δὲ αὐτόν καὶ δέσματα αἰῶν, ἵνα μὴ φρωαθῇ, ἐπειδὴ οὗτος λείος 10 ἦν, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ δασύς, ἵνα δυνηθῇ λαθεῖν καὶ μὴ αἰσθῆται ὁ πατήρ, καὶ οὕτως αὐτὸν ἔπεμψε. ὁ δὲ πατήρ νομίσας, ὅτι ἀληθῶς ὁ πρεσβύτερός ἐστιν, φagὼν εὐλόγησεν αὐτόν. εἶτα, μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν εὐλογίαν, ἔρχεται ὁ πρεσβύτερος φέρων τὴν θήραν, καὶ ἰδὼν τὸ γινόμενον ἀναβοῶσας ἔκλασεν. 15

44. Ὅρα, πόσα ἀπὸ τούτου τίκεται καλά, καὶ μὴ ἐπεξέλθῃς τῷ παντὶ διηγήματι. ὅρα γάρ, πόσα ἀπὸ τούτου τίκεται. πρῶτον ἐν αἰδοῖ καὶ τιμῇ τοὺς πατέρας ἔχουσιν οἱ παῖδες ὀρῶντες οὕτως περιμάχῃτον οὔσαν τὴν τῶν πατέρων εὐλογίαν, καὶ αἰρήσονται μυρίας λαβεῖν πληγὰς ἢ κατάρας ἀκοῦσαι παρὰ τῶν γονέων. εἰ 20 γὰρ μῦθος τινος οὕτως αὐτῶν κατέχει τὴν ψυχὴν, ὥστε νομίζεσθαι ἀξιόπιστος εἶναι, τὰ οὕτως ἀληθῆ, πῶς οὐκ ἂν κατάσχοι καὶ πολλοῦ φόβου ἐμπλήσῃ. ὅτι καὶ γαστρὸς καταφρονεῖν. δεῖ γὰρ κακεῖνο λέγειν τὸ διηγήμα, ὅτι οὐδὲν ἀπὸ τοῦ πρωτότοκον εἶναι καὶ πρεσβύτερον ἐκέρδανεν. διὰ γὰρ τὴν τῆς γαστρὸς ἀκρασίαν 25 προέδωκεν τὸ προτέρημα τῆς πρωτοτοκίας.

45. Εἶτα, ἐπειδὴν τοῦτο κατάσχη ἀκριβῶς, ἐν ἑτέρῳ πάλιν ἐσπέρα ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· εἰπέ μοι τὸ διηγήμα τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων τῶν δύο. καὶ ἄρξῃται λέγειν τὸ τοῦ Καὶν καὶ Ἀβελ, ἄπαγε αὐτόν καὶ εἰπέ· οὐ τοῦτο ζητῶ, ἀλλ' ἐκεῖνο τῶν ἄλλων 30 δύο, ἐνθα εὐλόγησεν ὁ πατήρ, καὶ τὰ τεκμήρια λέγε· μηδέπω γὰρ τίθει τὰ ὀνόματα. ἐπειδὴν δὲ διηγῆσθαι τὸ πᾶν, προσέφαινε τὰ ἑξῆς καὶ λέγε·

46. „Ἀκουσον οὖν, τί δὴ μετὰ ταῦτα ἐγένετο. ἐξίτηι πάλιν οὗτος ἀποκτεῖναι τὸν ἀδελφὸν ὥς ἐκεῖνος ὁ πρότερος, καὶ περιέμενεν 35 τοῦ πατρὸς τὴν τελευτήν. ἀκούσασα ἡ μήτηρ καὶ φοβηθεῖσα

ἐφρυγάδενσεν τὸ παιδίον.“ εἶτα ἡ πολλὴ φιλοσοφία τοῦ παιδίου τὴν διάνοιαν ὑπερβαίνουσα, δυναμένη μέντοι μετὰ συγκαταβάσεως καὶ εἰς τὸ τῆς παιδικῆς διανοίας ἀπαλὸν καταφρυγεῖσθαι, ἂν μεταχειρισώμεθα τὴν διήγησιν. οὕτως δὲ οὖν ἐροῦμεν πρὸς 5 αὐτόν „οὗτος ὁ ἀδελφὸς ἀπῆρχετο καὶ ἦλθεν ἐπὶ τινὰ τόπον οὐδένα ἔχων μεθ’ ἑαυτοῦ, οὐ δούλον, οὐ τροφέα, οὐ παιδαγωγόν, οὐκ ἄλλον οὐδένα. ἐλθὼν ἐπὶ τινὰ τόπον ἤνυστο καὶ εἶπεν· κύριε, δός μοι ἄρτον καὶ ἱμάτιον καὶ διάσωσόν με. εἶτα, καὶ ταῦτα εἰπόν, ἀπὸ τῆς λύπης ἐκοιμήθη. καὶ εἶδεν ἐν ὕπνοις κλίμακα ἀπὸ γῆς 10 ἕως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἄνω ἐστῶτα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ εἶπεν· ἐνλόγησόν με” καὶ ἐνλόγησεν καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἰσραήλ.“

47. Εὐκαίρως δὲ ἀνεμνήσθη, καὶ με νῦν ὑπῆλθεν ἀπὸ τοῦ 15 ὀνόματος καὶ ἕτερόν τι νόημα. ποῖον δὴ τοῦτο; εὐθὺς αὐτοῖς ἀπὸ τῆς προσηγορίας παρέχωμεν ἀρετῆς ζῆλον. μηδεὶς τοίνυν εἰς τὰ τῶν προγόνων σπενδέτω καλεῖν ὀνόματα τὰ παιδία, τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πάππου καὶ τοῦ ἐπιπάππου, ἀλλ’ εἰς τὰ τῶν δικαίων, τῶν μαρτύρων, τῶν ἐπισκόπων, τῶν ἀποστόλων. 20 ἔστω αὐτοῖς καὶ τοῦτο ζῆλος. ὁ μὲν Πέτρος καλεῖσθω, ὁ δὲ Ἰωάννης, ὁ δὲ ἕτερον τινὰ προσηγορίαν ἐνὸς τῶν ἁγίων.

48. Καὶ μή μοι τὰ ἔθνη τὰ Ἑλληνικά. οἱ μικρὰ γὰρ αἰσχύνῃ καὶ κατάγελως, ὅταν ἐν οἰκίᾳ χριστιανῶν ἔθνη τινὰ Ἑλληνικά ἐπι- 25 τελεῖται καὶ λίχνους ἀνάπτωσιν καὶ ἀναμένωσιν ἐπιτηροῦντες τὸν σβεσθέντα πρῶτον καὶ καινθέντα, καὶ ἕτερά τινὰ τοιαῦτα, ἅπερ οὐ τὸν τιχόντα ὄλεθρον ἐπάγει τοῖς ταῦτα ποιοῦσιν. μὴ γὰρ δὴ νομίσητε μικρὰ εἶναι τινὰ καὶ εὐτελεῖ τὰ γινόμενα.

49. Τοῦτο οὖν καὶ ὑμᾶς παρακαλῶ ταῖς τῶν δικαίων προσηγορίαις ἐπονομάζειν τὰ ὑμέτερα παιδία. παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν 30 εἰκότως ταῦτα ἐγένετο καὶ ταῖς προσηγορίαις τῶν προγόνων τοὺς παῖδας ὠνόμαζον. παραμυθία γὰρ τοῦ θανάτου ἦν, ἵνα ὁ ἀπελθὼν δοκῇ ζῆν διὰ τῆς ἐπωνυμίας· νῦν δὲ μηκέτι. ὁρῶμεν γοῦν τοὺς

14 με P μοι Co 16 παρέχωμεν Co παρέχωμεν P 17 (διὰ) τοῦ πατρὸς Co

ad 22 ss cf. X 125 (107 A) Καὶ γὰρ ἡνίκα ἂν καλεῖσθαι τὸ παιδίον δέη, ἀφέντες ἀπὸ τῶν ἁγίων αὐτὸ καλεῖν, ὡς οἱ παλαιοὶ τὸ πρῶτον ἐποίουν, λίχνους ἄφαντες καὶ ὀνόματα αὐτοῖς ἐπιτιθέντες, τῷ διαρκέσαντι μέχρι πολλοῦ τὸ παιδίον ποιοῦσιν ὁμώνυμον, ἐντεῦθεν πολὺν αὐτὸ στοχαζόμενοι βιώσεσθαι χρόνον.

αὐτοῦ τὴν ἀκοὴν τοῖς διηγήμασι καὶ μυρίοις ἑτέροις καὶ οὐλοθεν
παρεχόμενος τὰ παραδείγματα.

53. Εἰ δέ τις νόθα τινὰ διηγοῖτο, μηδαμοῦ ἔωμεν, ὅπερ ἔφην,
τινὰ αὐτῷ προσελθεῖν. ἂν ἴδῃς ἐνώπιον αὐτοῦ δοῦλον αἰσχρολο-
5 γοῦντα, κόλασον εὐθέως καὶ γενοῦ σφοδρὸς καὶ πικρὸς ἐξεταστὴς
τῶν ἡμαρτημένων. ἂν ἴδῃς κόρη, μᾶλλον δὲ μηδὲ προσίτω κόρη
μηδὲ ὑπεκκαίεσθω τὸ πῦρ, πλὴν εἴ που γραῦς καὶ οὐδὲν ἔχουσα
ἱκανὸν νέον ἑλεῖν νέας δὲ μᾶλλον ἀπεχέσθω ἢ πυρός. οὕτω μὲν
οὖν οὐδὲν φθέγγεται ἄτοπον, ἂν μηδὲν ἀκούσῃ ἄτοπον, ἀλλὰ τού-
10 τοις ἐντρέφεται.

54. Βούλει καὶ ἐφ' ἑτέραν ἴωμεν πύλην, τὴν τῆς ὀσφρόσεως,
καὶ γὰρ καὶ αὕτη πολλὴν εἰσφέρει τὴν βλάβην, ἂν μὴ ἀποφράσση-
ται, οἷον ἀρώματα, θυμιάματα. οὐδὲν οὕτως ἐκλείει τόνον ψυχῆς,
οὐδὲν οὕτως χαλᾷ ὥς τὸ εὐωδίαις ἴδεσθαι. „τί οὖν“; φησὶν „βορβόρῳ
15 χαίρειν δεῖ“· οὐ τοῦτο λέγω, ἀλλὰ μήτε τούτῳ μήτε ἐκείνῳ. μηδεὶς
προσφερέσθω μύρον· εὐθέως γὰρ ὁ ἐγκέφαλος δεχόμενος τὸ πᾶν
ἐγάλασεν. ἐντεῦθεν καὶ ἰδοῦναι ἀναρριπίζονται καὶ πολλὴ τοῦ
πράγματος ἡ ἐπιβουλὴ. καὶ ταύτην οὖν ἀπόφραττε τὴν πύλην.
ἡ γὰρ ἐνέργεια αὐτῆς ἀναπνεῖν τὸν ἀέρα, οὐκ εὐωδίαν δέχεσθαι.
20 τάχα τινὲς καταγελῶσιν ὥς περὶ μικροῦ φροντιζόντων ἡμῶν, εἰ
περὶ τοιαύτης διαλεγόμεθα πολιτείας. οὐκ ἔστι δὲ μικρά, ἀλλὰ
τῆς οἰκουμένης πάσης ἔστιν ἡ ὑπόστασις καὶ ἡ παιδευσις καὶ ὁ
ῥυθμός, εἰ τοῦτα ἐγίνετο.

55. Ἔστιν καὶ ἑτέρα πύλη, τούτων μὲν ὠραιότερα, δυσφύλακ-
25 τος δέ, ἡ τῶν ὀφθαλμῶν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἄνω κεῖται ἀνεφγμένη
καὶ κάλλος ἔχουσα. πολλὰς ἔχει τὰς πηλίδας, οὐχ ὀρῶσα μόνον,
ἀλλὰ καὶ ὀρωμένη, ἂν ἢ καλῶς ἐκτετορνευμένη.

56. Σφοδρῶν ἐνταῦθα χρὴ τῶν νόμων. καὶ πρῶτον μὲν ἐνός
μηδέποτε εἰς θέατρον πεμπέσθω τὸ παιδίον, ἵνα μὴ λήμῃ ὀλό-
30 κληρον καὶ διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν δέχηται· καὶ ἐν
ἀγοραῖς ὁ παιδαγωγὸς μάλιστα τοῦτο ἐπιτηρεῖτω παριὼν διὰ τῶν
στενωπῶν καὶ παραινείτω τοῦτο, ὥστε μήποτε δέξασθαι τὴν λήμην
ἐκείνην.

57. Ὅστε μὲν οὖν μὴ δέξασθαι ὀρώμενον, πολλὰ ἔστιν ἐπι-
35 νοῆσαι, τὸ πολὺ τοῦ καλλωπισμοῦ περιελεῖν τὰς ἄνωθεν ἐπικει-

2 παραδείγματα P ὑποδείγματα Co 15 τούτῳ P τοῦτο Co | ἐκείνῳ P
ἐκείνο Co 20 ὥς περὶ P ὥσπερ Co 22 ὑπόστασις P ἐπόθεσις Co 28 σφο-
δρῶν P σφοδρῶς Co

μένας τρίχας περικείμεντα εἰς σεμνότητα. ἂν δὲ δυσχεραίνῃ τὸ παιδίον ὡς ἀποκοσμούμενον, πρῶτον τοῦτο μαθέτω, ὅτι μέγιστος κόσμος τοῦτό ἐστιν.

58. Ὡστε δὲ μὴ ὁρᾶν, ἵκανά πρὸς φυλακὴν τὰ διηγήματα ἐκεῖνα τὰ κατὰ τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ τοὺς ὀλισθίσαντας εἰς τὰς 5 θνητάς τῶν ἀνθρώπων, τὰ κατὰ τοὺς Σοδομίτας, ἢ γέεννα καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα.

59. Ἐνταῦθα μάλιστα ὁ παιδαγωγὸς καὶ ἀκόλουθος πολλὴν ἔχειν ὀφείλουσι τὴν φροντίδα. ἀλλὰ δεῖξον αὐτῷ κάλλη ἕτερα καὶ ἀπάξεις ἐκεῖθεν τοὺς ὀφθαλμούς, οἷον τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, 10 τοὺς ἀστέρας, τῆς γῆς τὰ ἄνθη, λειμῶνας, βιβλίων κάλλη· τοῖσις τερεσθῶ τὰς ὕψεις, καὶ πολλὰ ἐστὶν ἕτερα βλάβην μὴ φέροντα.

60. Ἀνυφύλακτος γὰρ αὕτη ἡ ψύχη, ἐπειδὴ τὸ πῦρ ἔνδον ἔχει κείμενον καὶ φυσικὴν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἀνάγκη. μαθέτω τὰς θείας ἐπιδόας. ἂν μὴ ἔνδοθεν διεγείρηται, οὐ θέλει οὐδὲ 15 ἔξωθεν ἰδεῖν. μὴ λουέσθω μετὰ γυναικῶν, (κακὸν γὰρ τὸ τῆς συνηθείας) μηδὲ εἰς ὄχλους πεμψέσθω γυναικῶν.

61. Ἀκουέτω τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ πάντα συνεχῶς· μανθανέτω λοιπὸν τὰ περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅσος τοῖς σοφρονοῦσιν ἀπόκειται μισθός. ἐπαγγέλλον καὶ νύμφην ὡραίαν ἄξειν αὐτῷ 20 καὶ τοῦ κλήρου ποιῆσαι διάδοχον. πάντα ἀπείλησον, ἂν ἴδῃς τὰναντία, καὶ λέγε πρὸς αὐτόν· „οὐκ ἐπιτενξόμεθα, παιδίον, γυναικὸς ἐναρέτου, ἐὰν μὴ πολλὴν ἐπιδείξῃ τὴν φυλακὴν καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν ἐπίδοσιν· καὶ ὡς ἂν καρτερήσῃς, ταχέως σε ἐπὶ γάμον ἄξω.“ 25

62. Μάλιστα ἐὰν παιδεύηται αἰσχρὰ μὴ φθέγγεσθαι, ἂνωθεν ἔχει τὴν εἰλάβειαν προκαταβεβλημένην. διαλέγον αὐτῷ περὶ κάλλους ψυχῆς, φρόνημα αὐτῷ ἔντικτε κατὰ γυναικῶν. λέγε, ὡς δουλοπρεπὲς ὑπὸ τῆς δούλης καταφρονεῖσθαι, καὶ ὅτι πολλῆς μάλιστα δεῖται τῆς σπουδῆς ὁ νέος. ὁ μὲν γὰρ φθεγγόμενος 30 ἔσται δῆλος, ὁ δὲ ὁρῶν οὐκ ἔσται δῆλος. ταχεῖα γὰρ αὕτη ἡ αἴσθησις καὶ δύναιται μεταξὺ πολλῶν καθήμενος ταῖς τῶν ὀφθαλμῶν βολαῖς ἐλεῖν, ἣν ἂν ἐθέλῃ. μηδὲν ἔχέτω κοινὸν πρὸς γυναῖκα πλὴν τῆς μητρός· μηδεμίαν ὁράτω γυναῖκα· χονσίου μὴ μεταδίδου. μηδὲν ἐπεισιέτω αἰσχρόν. τρυφῆς καταφρονεῖτω καὶ τῶν 35 ἄλλων τῶν τοιούτων.

20 ἄξειν P ἔξειν Co 21 ποιῆσαι P f. ποιήσιν Sc 23 ἐπιδείξῃ P ἐπιδείξῃς Co 24 [ὥς] Co

63. Ἔστιν καὶ ἄλλη πόλις, οὗ τοιαύτη μὲν οἰαίπερ αἵται, ἀλλὰ δι' ὅλου τοῦ σώματος διήκουσα, ἣν ἄφ' ἧν προσαγορεύομεν, δοκοῦσα μὲν κεκλείσθαι, ὥσπερ δὲ ἀνεργμένη, οὕτω πάντα ἔνδον παραπέμπουσα ταύτην μίτε ἀπαλοῖς ἱματίοις μίτε σώμασι προσ- 5 ομιλεῖν ἀφῶμεν. σκληρὰν αὐτὴν καταστήσωμεν. ἀθλητὴν τρέφομεν καὶ τοῦτο ἐννοῶμεν. μήτε οὖν στρωμαῖς ἀπαλαῖς μήτε ἱματίοις κεκρήσθω. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἡμῖν διατετάχθω.

64. Φέρε δὲ καὶ εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν εἰσελθόντες, γράψωμεν νόμους καὶ διαταξώμεθα, ἐπειδὴ τὰ τῶν πυλῶν ἡμῖν ἔχει καλῶς. 10 πρῶτον δὲ καταμάθωμεν ἀκριβῶς τὰς οἰκίας καὶ τὰ ταμιεῖα τῶν πολιτῶν, ἐνθα μένουσιν, οἳ τε σφοδροὶ οἳ τε ἐκλελυμένοι.

65. Τῇ μὲν οὖν θυμῷ φασιν εἶναι τόπον καὶ οἰκίαν τὸ στήθος καὶ τὴν ἐν τῷ στήθει καρδίαν· τῇ δὲ ἐπιθυμίᾳ τὸ ἥπαρ, τῷ δὲ λογιστικῷ τὸν ἐγκέφαλον. ἔστιν δὲ ἐκείνου μὲν ἀρετὴ καὶ 15 κακία· ἀρετὴ μὲν σωφροσύνη καὶ ἐπιείκεια, κακία δὲ θρασύτης καὶ χαλεπότης. τούτου δ' αὖ πάλιν ἀρετὴ μὲν σωφροσύνη, κακία δὲ ἀσέλγεια. καὶ τοῦ λογιστικοῦ ἀρετὴ μὲν φρόνησις, κακία δὲ ἄνοια. ὅπως οὖν ἡμῖν αἱ ἀρεταὶ τεχθεῖεν ἐν τοῖς τόποις τοῖτοις, καὶ τοιοῦτους τίκτοιεν τοὺς πολίτας, ἀλλὰ μὴ κακοὺς, 20 φροντίσωμεν· καθάπερ γὰρ μητέρες τινὲς τῶν λογισμῶν τὰ πάθη ταῦτα καθεστήχασιν.

66. Ἐλθόμεν τοίνυν ἐπὶ τὸ τυρρανικόν, τὸν θυμόν. οὔτε δὲ παντελῶς ἐκκοπτέον τῷ νέῳ αὐτὸν οὔτε πανταχοῦ κεκρήσθαι συγχωρητέον, ἀλλὰ παιδεύωμεν αὐτοὺς ἐκ πρώτης ἡλικίας, ὅταν 25 μὲν αὐτοὶ ἀδικῶνται, φέρειν, εἰ δὲ τίνα ἀδικούμενον ἴδοιεν, γενναίως ἐπεξιέναι καὶ τῷ καταπονουμένῳ μετὰ τοῦ προσήκοντος ἀμύνειν μέτρον.

67. Τοῦτο δὲ ἔσται πῶς; ἐὰν ἐν τοῖς οἰκέταις τοῖς αὐτῶν ἐγγυμνάζωνται καὶ φέρωσι καταφρονοῦμένῳ καὶ μὴ χαλεπαίνωσι 30 παρακούμενοι, ἐξετάζωσι δὲ ἀκριβῶς τὰ εἰς ἑτέρους πλημμελούμενα. πανταχοῦ δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ὁ πατὴρ κύριος, παραβαίνοντων μὲν τῶν νόμων χαλεπὸς ὢν καὶ ἀφόρητος, κατορθουμένων δὲ μελίχρος καὶ προσηγής, καὶ πολλοῖς τὸν παῖδα τοῖς ἐπάθλοις δωρούμενος. οὕτω γὰρ καὶ ὁ θεὸς τὴν οἰκουμένην διοικεῖ, τῷ 35 φόβῳ τῆς γέεννης καὶ τῇ τῆς βασιλείας ἐπαγγελίᾳ· οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν.

28 ἐὰν P ὅταν Co

12 ss cf. Plato, Tim. 69c—72d; Res publ. 436 ab; 441 ss

68. Καὶ ἔστωσαν αὐτῶν πολλοὶ πάντοθεν οἱ παροξύνοντες, ὥστε ἐγγυμνάζεσθαι καὶ μελετᾶν ἐν τοῖς οἰκείοις φέρειν τὸ πάθος. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῆς παλαιστρας πρὸ τῶν ἀγώνων ἐμμελετῶσι πρὸς τοὺς οἰκείους οἱ ἀθληταί, ὥστε ἐν ἐκείνοις κατορθώσαντες ἀκατ- 5 αγώνιστοι εἶναι πρὸς τοὺς ἀντιπάλους, οὕτω καὶ ὁ παῖς ἐπὶ τῆς οἰκίας παιδευέσθω, καὶ πολλάκις ὁ πατὴρ ἢ ὁ ἀδελφὸς ἔστω ὁ μάλιστα πάντων ἐπιτρεάζων καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκείνου νίκης μάλιστα πάντες σπενδέτωσαν. ἢ ἀμνέτω τις καὶ ἀντιστίτω παλαίων, ὥστε ἐν ἐκείνῃ αὐτὸν γυμνασθῆναι. οὕτω δὲ καὶ οἱ παῖδες αὐτὸν παροξυνέτωσαν συνεχῶς καὶ δικαίως καὶ ἀδίκως, ὥστε μανθάνειν 10 πανταχοῦ κρατεῖν τοῦ πάθους. ἂν μὲν γὰρ ὁ πατὴρ παροξύνῃ, οὐδὲν μέγα. τὸ γὰρ τοῦ πατρὸς ὄνομα προκαταλαμβάνον τὴν ψυχὴν οὐκ ἀφίησι διανασθῆναι, ἀλλ' ὁμήλικες, καὶ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, τοῦτο ποιείτωσαν, ἵνα ἐν ἐκείνοις μανθάνῃ τὴν ἐπιείκειαν.

69. Ἔστιν καὶ ἕτερον. ποῖον δὲ τοῦτο; ὅταν ὀργίζῃται, ἀνα- 15 μίμνησκε αὐτὸν τῶν οἰκείων μαθημάτων ὅταν πρὸς τὸν παῖδα χαλεπαίῃ, εἰ μηδὲν αὐτὸς ἤμαρτεν καὶ οἷος ἂν ἦν ἐν τούτοις ὢν αὐτός, καὶ ἴδῃς τύπτοντα τὸν παῖδα, τούτου δίκην ἀπαίτησον, καὶ ὑβρίζοντα, καὶ τούτου πάλιν, μήτε δὲ μαλθακὸς ἔστω μήτε ἄργιος, ἵνα καὶ ἄνθρωπος ἢ καὶ ἐπιεικής· πολλαχοῦ γὰρ αὐτῷ δεῖ τῆς ἀπὸ 20 τοῦ θυμοῦ βοηθείας, οἷον εἴ ποτε καὶ αὐτὸς παῖδας σχοίῃ ἢ δούλων γένοιτο κύριος. πανταχοῦ τὸ τοῦ θυμοῦ χρήσιμον, ἐκεῖ δὲ μόνον ἄχρηστον, ὅταν ἑαυτοῖς ἀμύνωμεν. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἐφ' ἑαυτῷ μὲν οὐδέποτε τῷ πράγματι κέχρηται, ἐπὶ δὲ τοῖς ἡδικομένοις μόνον καὶ Μωσῆς ἰδὼν ἀδικούμενον ἀδελφὸν ἐχρίσατο τῷ θυμῷ, 25 καὶ μάλα γενναίως, ὁ πρῶτος πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ δὲ ὑβρίσθῃ, οὐκέτι ἱμύνατο, ἀλλ' ἔφυγεν. καὶ ταῦτα ἀπονέτω τὰ διηγήματα· ὅταν μὲν γὰρ τὰς πύλας ἔτι κοσμῶμεν, ἐκείνων τῶν ἀφελεστέρων χρεῖα· ὅταν δὲ εἰσελθόντες τοὺς πολίτας ὁρμηίζωμεν, καὶ τούτων τῶν ὑψηλοτέρων καιρὸς διηγημάτων. ὥστε οὗτος αὐτῷ 30 εἷς νόμος ἔστω μηδέποτε ἑαυτῷ ἀμύνειν ὑβριζομένῳ ἢ κακῶς πάσχοντι καὶ μηδέποτε ἕτερον περιορᾶν τοῦτο ὑπομένοντα.

70. Ἔσται δὲ καὶ ὁ πατὴρ πολλῷ βελτίων ἐν τῷ ταῦτα διδάσκειν καὶ ἑαυτὸν ὁρμηίζων. εἰ γὰρ καὶ μὴ δι' ἕτερόν τι, ἀλλ'

16 μαθημάτων P παθημάτων Co 29 εἰσελθόντες Co εἰσελθόντας P
cf. supra p. 22, 8

25s cf. Ex. 2, 11—15 26 cf. Num. 12, 3

ὥστε μὴ τὸ παράδειγμα διαφθεῖραι, πολλῶν βελτίων ἔσται ἑαυτοῦ.
ὥστε διδασκῆσθαι καταφρονεῖσθαι, διαπτεῖσθαι· μὴδὲν ἀπαιτεῖται
παρὰ οἰκετῶν οἷα ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πλείω ἑαυτῷ διακονεῖται.
ἐκεῖνα δὲ μόνον οἱ παῖδες ὑπηρετεῖτωσαν, ὅσα οὐχ οἷόν τε αὐτὸν
5 ἑαυτῷ διακονήσασθαι, οἷον μαγειρεῖν οὐ δυνατὸν τὸν ἐλεύθερον·
οὐ γὰρ χρὴ τῶν πόνων ἀφένετον τῶν ἐλευθέρῳ προσηκόντων τοῦ-
τοις ἑαυτὸν διδόναι. ἂν μέντοι δέῃ τοὺς πόδας ἑαυτοῦ περι-
πλύνειν, μὴδέποτε τοῦτο ποιεῖτω δοῦλος, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ
προσηγῇ τοῖς οἰκέταις ἐργάσῃ τὸν ἐλεύθερον καὶ πολὺ ποθεινόν.
10 μὴδὲ ἱμάτιόν τις ἐπιτιδέτω μὴδὲ ἐν βαλανείῳ περιμενέτω τὴν παρ'
ἐτέρου θεραπείαν, ἀλλὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα ποιεῖτω. τοῦτο καὶ
εὐρωστον αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον καὶ προσηγὴν ἐργάσεται.

71. Διδασκε αὐτὸν καὶ τὰ περὶ τῆς φύσεως, καὶ τί μὲν
δοῦλος, τί δὲ ἐλεύθερος. λέγε αὐτῷ „παιδίον, οὐκ ἦσαν δοῦλοι
15 τὸ παλαιὸν ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία τὴν
δοιλείαν εἰσήγαγεν. ἐπειδὴ γὰρ τις εἰς τὸν πατέρα ἐγένετο ἱβριστής,
ταύτην ἔτισεν τὴν δίκην, ὥστε δοῦλος γενέσθαι τῶν ἀδελφῶν. ὅρα
τοίνυν, μὴ τῶν δούλων ἦς δοῦλος· ἂν γὰρ ὀργίξῃ καθάπερ ἐκεῖνοι
καὶ πάντα πράττης τὰ αὐτὰ καὶ μὴδὲν αὐτῶν πλέον ἔχῃς κατὰ
20 τὴν ἀρετὴν, οὐδὲ κατὰ τὴν ἀξίαν ἔξεις. σποῖδαζε τοίνυν κύριος
αὐτῶν εἶναι καὶ γίνεσθαι μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τοῖς τρόποις, μὴδέποτε
αὐτὸς ἐλεύθερος ὢν δοῦλος τούτων εὐρεθῇς. ἢ οὐχ ὀργᾶς, πόσοι
πατέρες παῖδας μὲν ἀπεκήρυσσαν, δούλους δὲ εἰς τὴν ἐκείνων τάξιν
εἰσήγαγον; σκόπει τοίνυν, ὅπως μὴδὲν τοιοῦτον γένηται. ἐγὼ μὲν
25 γὰρ οὔτε βούλομαι οὔτε ἔχωμαι, σὺ δὲ ἀμφοτέρων τούτων κύριος.“

72. Οὕτως καταπράυνε τὸν θυμὸν ὡς ἀδελφοῖς κελεύων αὐτὸν
κεχωρῆσθαι τοῖς οἰκέταις καὶ διδάσκων τὰ περὶ τῆς φύσεως, τὰ
τοῦ Ἰωβ ῥήματα λέγων πρὸς αὐτόν „εἰ δὲ καὶ ἐφαύλισα“, φησὶν,
„κρίμα θεράποντός μου ἢ θεραπαίνης, κρινομένων αὐτῶν πρὸς μέ-
30 τί γὰρ ποιήσω, ἐὰν ἔτασιν μου ποιῆσῃ κύριος; ἐὰν δὲ ἐπι-
σκοπῇ, τίνα ἀποκρισὶν ποιήσομαι; πότερον οὐχ ὥς ἐγὼ ἐγενόμην
ἐν γαστρὶ καὶ ἐκεῖνοι γεγόνασι; γεγόναμεν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ.“
καὶ πάλιν „εἰ δὲ καὶ πολλάκις εἶπον αἱ θεράπαιναι μου· τίς
ἂν δώῃ ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ πλησθῆναι, λίαν μου χρηστοῦ
35 ὄντος.“

2 μὴδὲν Sc μὴδένα P

16 s. cf. Gen. 9, 21—25 28 ss. Job 31, 13—15 33 ss Job 31, 31

73. Ἡ ἀπλῶς σοι δοκεῖ ὁ Παῦλος τὸν οἰκίας οὐκ εἰδότα
προεστάναι οὐδὲ ἐπὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἄγειν προστασίαν; λέγε
τοῖνυν „ἀν ἴδῃς ἢ γραφίδα ἀπολωλυῖαν ἢ κάλαμον διακλασθέντα
ὑπὸ τοῦ οἰκέτου, μὴ ὀργίζον μηδὲ ὑβρίσης, ἀλλ' ἔσο συγγνωμονικός,
ἔσο εὐπαραίτητος· οὕτως ἀπὸ τῶν μικρῶν καὶ τὰς μεγάλας οἶση 5
ζημίας. ἢ ἱμάντα περὶ τὴν πινακίδα ἀπολωλυῖαν ἢ ἄλλσιν χαλκῇν.“
χαλεποὶ γὰρ ἐν ταῖς τῶν τοιούτων ἀπωλείαις οἱ παῖδες καὶ μᾶλλον
ἂν τὴν ψυχὴν προσοῖντο ἢ τὸν περὶ ταῦτα γενόμενον κακὸν ἀτιμώ-
ρητον ἀφεῖν ἂν. ἐκεῖ τοῖνυν τὸ τραχὺ μαλασέσθω τοῦ θυμοῦ.
εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι ὁ περὶ ταῦτα ἀργὸς καὶ ἐπιεικὴς καὶ ἀνὴρ γενό- 10
μενος ἐνδόλως οἶσει ζημίαν ἅπασαν. ὅταν τοῖνυν πινακίδα ἔχων
ἐκ ξύλου μὲν καλοῦ πεποιημένην, καθαράν δὲ πάνν καὶ ῥυτίον
ἀπηλλαγμένην, εἴτα ἐν ἐκείνῃ ἄλυσεις χαλκαῖ, καὶ γραφίδες οὐδὲν
ἀργύρον ἀποδέουσαι καὶ ἕτερα τοιαῦτα παιδικά, καὶ ἀπολέσῃ ἢ
διαφθείρῃ ὁ ἀκόλουθος, εἴτα ἐκεῖνος μὴ ὀργισθῇ, μεγίστης φιλοσο- 15
φίας ἤδη τεκμήρια ἐπεδείξατο. καὶ μὴ εὐθέως ἀνήσῃ, ὥστε μὴ
σβέσαι τὸ πάθος· ἀλλ' ὅταν ἴδῃς οὐκέτι δεόμενον οὐδὲ πάσχον-
τά τι, τότε θεράπευσον τὸ τραχυνθέν.

74. Οὐκ ἔστι ταῦτα περὶ μικρῶν· περὶ πολιτείας ἡμῶν τῆς
οἰκουμένης ἔστιν ὁ λόγος. παίδευε αὐτὸν καὶ προτιμᾶσθαι, ἂν 20
ἀδελφὸν ἔχῃ νεώτερον· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, καὶ τὸν οἰκέτην. καὶ γὰρ
καὶ τοῦτο τῆς μεγίστης φιλοσοφίας.

75. Τὸν μὲν θυμὸν οὕτω μάλαττε, ὥστε ἡμῶν ἐπιεικεῖς
τίκτειν λογισμοίς. ὅταν γὰρ μηδενὶ προσπιάσῃ, ὅταν ζημίαν
φέρῃ, ὅταν μὴ δέχεται θεραπείας, ὅταν τιμωμένου ἐτέρου μὴ 25
ἀγανακτῇ, πόθεν ὀργιεῖται λοιπόν;

76. Ὡρα δὴ λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἵεναι. ἐκεῖ καὶ
διπλῇ ἢ σωφροσύνῃ καὶ διπλῇ ἢ βλάβῃ, οἶμαι, ὥστε μήτε αὐτὸν
καταπορνεύεσθαι μήτε πορνεύειν εἰς κόρας. λέγουσιν δὲ ἰατρῶν
παῖδες ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν μετὰ πεντεκαίδεκατον ἔτος σφόδρα 30
ἐπιτίθασθαι. πῶς οὖν τὸ θηρίον τοῦτο καταδήσομεν; τί ἐργασό-
μεθα; ποῖον ἐμβολοῦμεν αὐτῷ χαλινόν; οὐκ οἶδα ἕτερον εἰ μὴ
τὸν τῆς γέννης.

2 ἄγειν P ἀγαγεῖν Co 5 οἶση P οἶσεις Co 8 τὸν P τὸ Co 19 ταῦτα P
τοῦτο Co 31 καταδήσομεν *rad ex καταδήσωμεν ut videtur*, item ἐργασόμεθα
ex ἐργασώμεθα P 32 αὐτῷ Co αὐτὸ P

1 cf. 1. Tim. 3, 5

77. Πρῶτον μὲν οὖν αὐτὸ θεαμάτων αἰσχρῶν καὶ ἀκουσμάτων ἀπάγωμεν, καὶ μηδέποτε εἰς θέατρον ἀναβαινέτω παῖς ἐλείθερος. εἰ δὲ ἐπιζητῇ τὴν ἐκεῖ τέρεψιν, εἴ τινας εὐροιμεν ὁμίλικας τούτου κατέχοντας, ἐπιδεικνύωμεν, ὥστε τῷ ζήλῳ κατέχεσθαι. οὐδὲν γὰρ 5 οὕτως κατορθοῖ ὡς ζήλοτυπία, οὐδὲν οὕτως. καὶ ἐν πᾶσιν τοῦτο πράττωμεν, μάλιστα, ἂν ζήλότυπος ᾖ τοῦτο καὶ φόβον καὶ ὑποσχέσεων καὶ πάντων μᾶλλον μεῖζονα ἔχει τὴν ἰσχύν.

78. Ἐπειτα ἐτέρας ἐπινοῶμεν αὐτῷ τέρεψις ἀβλαβεῖς. πρὸς ἄνδρας ἀγίους ἀπάγωμεν, ἄνεσιν παρέχωμεν, τιμῶμεν αὐτὸν 10 πολλοῖς τοῖς δώροις, ὥστε ἀνέχεσθαι τὴν ψυχὴν φέρειν τὴν ἐκείθεν ἀτιμίαν. καὶ ἀντὶ τῶν θεαμάτων ἐκείνων, τεργνὰ διηγῆματα εἴσαγε, λειμῶνας καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα. καὶ μετὰ ταῦτα καταβάλλωμεν ἐκεῖνα τῷ λόγῳ λέγοντες πρὸς αὐτόν, ὅτι „ὦ τέκνον, ἀνελευθέρων τὰ θεάματα ἐκεῖνα, γυναικας ἰδεῖν γυμνουμένας, 15 αἰσχρὰ φθεγγομένας. ὑπόσχου μηδὲν ἀκοῦειν ἀσχημον μηδὲ ἔρεῖν καὶ ἀπιθῆ. ἀλλ' οὐ δυνατὸν ἐκεῖ μηδὲν ἀκοῦσαι αἰσχρόν. ἀνάξια τῶν σῶν ὀφθαλμῶν τὰ γινόμενα.“ ἅμα καὶ καταφιλῶμεν αὐτὸν λέγοντες καὶ περιβάλλωμεν ταῖς χερσὶν καὶ ἐπισφίγγωμεν, ὥστε τὸν πόθον δεικνύναι. τούτοις ἅπασιν αὐτὸν μαλάττωμεν.

79. Τί οὖν; ὅπερ καὶ ἤδη ἔφη, μηδέποτε κόρη προσίτω 20 μηδὲ διακονεῖτω, ἀλλ' ἤδη προβεβηκυῖα παιδίσκη, γυνὴ γηραλέα. καὶ ἐπεισαγέσθω τῆς βασιλείας ὁ λόγος καὶ τῶν πάλαι ἐπὶ σωφροσίῃ λαμψάντων καὶ τῶν ἔξω καὶ τῶν παρ' ἡμῖν. καὶ συνεχῶς τοῖτοις ἐπαντιλῶμεν αὐτοῦ τὴν ἀκοήν. εἰ δὲ καὶ οἰκέτας 25 ἔχοιμεν σωφρονοῦντας, καὶ ἀπὸ τούτων ἔστω τὰ παραδείγματα, ὅτι σφόδρα ἄτοπον τὸν μὲν οἰκέτην οὕτως εἶναι σώφρονα, τὸν δὲ ἐλείθερον ἐκείνου φαιλότερον γενέσθαι. ἔστιν δὲ καὶ ἕτερον φάρμακον. ποῖον δὲ τοῦτο; καὶ νηστεύειν μανθανέτω, εἰ καὶ μὴ αἰεὶ, ἀλλὰ δύο γούν τῆς ἐβδομάδος ἡμέρας, τὴν τε τετράδα καὶ τὴν 30 παρασκευήν. καὶ εἰς ἐκκλησίαν προερχέσθω. καὶ λαμβάνων αὐτὸν ὁ πατὴρ κατὰ τὴν ἐσπέραν, ὅταν τὸ θέατρον διαλύηται, ἐπιδεικνύτω τοὺς ἐκείθεν κατιόντας καὶ καταγελάτω τῶν γερόντων, ὅτι δὴ νέων γεγόνασιν ἀσυνετώτεροι, καὶ τῶν νεωτέρων, ὅτι ἐξεκαύθησαν. καὶ ἐρωτάτω τὸν παῖδα „τί δὲ οὗτοι κεκερδά- 35 κασιν ἅπαντες; οὐδὲν ἄλλ' ἢ αἰσχύνην καὶ ὄνειδος καὶ κατὰγνωσιν.“

1 αὐτὸ γὰρ ἐκ αὐτὰ P αὐτὸν Co 2 ἀπάγωμεν P ἀπαγάγωμεν Co 4 κατέχοντας Co κατέχοντες P 11 ἀτιμίαν P ἀθυμίαν Co | εἴσαγε P εἰσάγαγε Co 12 καταβάλλωμεν P μεταβάλλωμεν Co

οὐ μικρὸν δὲ ὅλως πρὸς σωφροσύνην ἐστὶ τὸ πάντων ἐκείνων ἀπέχεσθαι καὶ τῶν θεαμάτων καὶ τῶν ἀκουσμάτων.

80. Ἔστιν δὴ καὶ ἄλλο. διδασκέσθω μετὰ πολλῆς εὐχεσθαι τῆς σπουδῆς καὶ τῆς κατανύξεως. καὶ μή μοι εἴπῃς, ὅτι παιδίον οὐκ ἂν ποτε ταῦτα καταδέξοιτο· μάλιστα τὸ παιδίον ὁξυδερκὲς 5 ὃν καὶ διεγρηγομένον ταῦτα ἂν καταδέξοιτο· καὶ γὰρ πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα ἐν τοῖς παλαιοῖς ὁρῶμεν, οἷον ὁ Δανιήλ, οἷον ὁ Ἰωσήφ. μὴ γὰρ μοι τὰ δεκαεπτὰ ἔτη εἴπῃς τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλὰ πρὸ τούτου ἐνόησον, πόθεν τὸν πατέρα εἶλεν καὶ τῶν πρεσβυτέρων μᾶλλον αὐτόν. ὁ δὲ Ἰακώβ οὐχὶ νεώτερος ἦν; ὁ δὲ Ἰερεμίας; ὁ δὲ 10 Δανιήλ οὐχὶ δώδεκα ἐτῶν ἦν; ὁ δὲ Σολομὼν οὐχὶ δώδεκα καὶ αὐτὸς ἐτῶν ἦν, ἥνικα τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ᾠξάτο (εὐχὴν); ὁ δὲ Σαμουὴλ οὐχὶ τὸν διδάσκαλον τὸν ἑαυτοῦ νέος ὢν ἐπαίδευεν; ὥστε μὴ ἀπογνώμεν ἕαν γὰρ τις τὴν ψυχὴν νεώτερος ᾗ, ταῦτα οὐ δέχεται, οὐχὶ ἕαν τις τὴν ἡλικίαν. παιδευέσθω τοίνυν μετὰ πολλῆς τῆς 15 κατανύξεως εὐχεσθαι καὶ ἀγρυπνεῖν κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ ὅλως ἐπικείσθω χαρακτὴρ ἀνδρὸς ἀγίου τῷ παιδί. ὁ γὰρ μήτε ὁμνῆσαι σπουδάζων μήτε ἱβριζέμενος μήτε λοιδορεῖσθαι καὶ ἀπεχθάνεσθαι καὶ νηστεῖων καὶ εὐχόμενος, ἀπὸ τούτων αὐτῶν ἱκανῶς ἔχει παράκλησιν πρὸς σωφροσύνην. 20

81. Κὰν μὲν ἐπὶ κοσμικὸν ἀγῆς βίον αὐτόν, ταχέως ἀγαγε τὴν νύμφην μηδὲ περιμείνης, ὥστε αὐτὸν στρατεύεσθαι ἢ πολιτικῶν ἄψασθαι πραγμάτων, καὶ τότε ἀλλὰ πρῶτον αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ῥυθμίσον καὶ τότε τῆς ἑξωθεν φρόντιζε δόξης. ἢ μικρὸν οἶει τῷ γάμῳ συμβάλλεσθαι τὸ παρθένον παρθένῳ συνάπτεσθαι; οἱ 25 μικρὸν καὶ πρὸς τὴν τῆς γυναικὸς σωφροσύνην, οὐ πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ νέου μόνον; τὸ δὲ φίλτρον οὐ τότε μάλιστα ἔσται καθαρόν; ὁ δὲ πάντων μείζων, ὁ θεὸς οὐ τότε ἔσται ἵλεως πλέον καὶ μυρίας τὸν γάμον ἐκείνον ἐμπλήσει τῆς εὐλογίας, ὅταν ὡς αὐτὸς ἐπέταξεν, οὕτως συνίσωσιν; καὶ ποιεῖ πρὸς τὴν μνήμην ἔχειν αὐτὸν τὸν ἔρωτα. 30 καὶ τῷ πόθῳ τούτῳ κατασχεθῇ, πάσης καταγελάσεται γυναικός.

82. Ἄν ἐγκωμιάζῃς τὴν κόρη καὶ ἐπὶ κάλλει καὶ ἐπὶ κοσμιότητι καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, εἶτα προσθεῖς, ὅτι οὐκ ἀνέχεται μαθοῦσα ῥαθύμως σε διάγοντα συγγενέσθαι σοι, λοιπὸν

3 ἔστιν P ἐτι Co 10 αὐτόν P αὐτῶν Co 12 (εὐχὴν) Co 30 μνήμην P γνώμην Co | αὐτὸν P αὐτοῖς Co 33 προσθεῖς Sc προσθεῖη P προσθεῖς Co

8 cf. Gen. 37, 2 9 cf. Gen. 37, 3 10 Jer. 1, 6 11 cf. Dan. 1, 4; 1, 17; 13, 45 11 cf. 3 Reg. 3, 6—9 13 cf. 1 Reg. 3, 1 ss

ὥς ἰπὲρ ἐσχάτων ὄντος αὐτῷ τοῦ κινδύνου πολλὴν ποιήσεται τὴν φροντίδα. εἰ γὰρ τὸν ἅγιον ἐπεισεν ἐκεῖνον ἀπατηθέντα μνηστῆς ἔρως ἐπὶ τὰ ἔτη δουλεύσαι πάλιν, μᾶλλον δὲ δεκατέσσαρα ἔτη, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς. λέγε, ὅτι „οἱ τῆς νύμφης ἅπαντες καὶ ὁ πατὴρ
5 καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι σὲ καὶ τὴν σὴν ἀναστροφὴν περιεργάζονται καὶ πάντες ἀπαγγελοῦσιν ἐκεῖνῃ“. κατὰδυσσον αὐτὸν ἤδη δεσμῷ τούτῳ, δεσμῷ σωφροσύνης ἐργαζομένῳ. ὥστε, καὶ μὴ δύνηται ἐκ πρώτης ἡλικίας ἔχειν γυναῖκα, ἀλλὰ μνηστὴν ἐκ πρώτης ἔχεν καὶ φιλοτιμείσθω καλὸς φαίνεσθαι.
10 τοῦτο ἱκανὸν πρὸς ἅπασαν ἀποτροπὴν ἐστίν.

83. Ἔστιν καὶ ἕτερον σωφροσύνης φυλακτήριον. συνεχῶς ὁράτω τὸν τῆς ἐκκλησίας προεστώτα καὶ πολλῶν ἀκουέτω παρ' ἐκεῖνου τῶν ἐγκωμίων, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τούτῳ ἀβρονέσθω ὁ πατήρ. αἰδεύσθωσαν αὐτὸν ὁρᾶσαι κόραι, καὶ λοιπὸν
15 τὰ διηγήματα καὶ ὁ φόβος ὁ τοῦ πατρὸς καὶ αἱ ἐπαγγελίαι καὶ μετὰ τούτων ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ κείμενος μισθός, καὶ ὅσων ἀπολαύονται οἱ σώφρονες ἀγαθῶν, πολλὴν αὐτῷ παρέξει τὴν ἀσφάλειαν.

84. Προστίθει καὶ τὰς ἐν στρατείᾳ εὐδοκίμῃσεις καὶ ἐν τοῖς
20 πολιτικοῖς πράγμασιν. καὶ πρὸς τούτοις ἔστω καταφρονητικὸς μὲν κατὰ τῆς ἀσελγείας λόγος συνεχῶς, πολλὰ δὲ τῆς σωφροσύνης τὰ ἐγκώμια. ἱκανὰ ταῦτα πάντα κατασχεῖν τοῦ παιδὸς τὴν ψυχὴν. οὕτως ἡμῖν σεμνοὺς τέξονται τοὺς λογισμοὺς.

85. Ἔστιν καὶ ἕτερον. Ἵωμεν δὴ λοιπὸν ἐπὶ τὸ πάντων
25 κύριον, ὃ τὰ πάντα συγκρατεῖ. ποῖον δὴ τοῦτο; τὴν φρόνησιν λέγω. ἐνταῦθα πολλοὶ τοῦ καμάτου χρεῖα, ὥστε αὐτὸν ἐργάσασθαι συνεχ-
τὸν καὶ πᾶσαν ἄνοιαν ἐξελάσαι. τοῦτο μάλιστα τῆς φιλοσοφίας τὸ μέρος ἐστὶ μέγα καὶ θαυμαστόν, ὥστε εἰδέναι τὰ περὶ θεοῦ, τὰ περὶ τῶν ἀποκειμένων ἐκεῖ πάντων, τὰ περὶ γενένης, τὰ περὶ
30 βασιλείας. „ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόβος κυρίου.“

86. Ταύτην οὖν ἐγκαταστήσωμεν αὐτῷ τὴν φρόνησιν καὶ ἐξασκήσωμεν, ὥστε εἰδέναι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, τί ποτέ ἐστι πλοῦτος, δόξα, δυναστεία, καὶ ὥστε αὐτῶν καταφρονεῖν καὶ τῶν μεγίστων ἐφίεσθαι. καὶ τῶν παραινετικῶν αὐτὸν ἀναμιμνήσκωμεν
35 λόγων „τέκνον, τὸν θεὸν φοβοῦ μόνον, καὶ πλὴν αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἕτερον.“

87. Ἀπὸ δὲ τούτων συνετὸς ἔσται ἄνθρωπος καὶ ἐπίχαρις. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀνόητον ποιεῖ ὥς τὰν τὰ πάθη. ἀρκεῖ πρὸς σοφίαν Θεοῦ φόβος καὶ τὸ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων κρίσιν ἔχειν, οἷαν καὶ προσήκειν ἔχειν. ἡ γὰρ κορυφή τῆς σοφίας αὕτη ἐστὶν τὸ μὴ πρὸς τὰ παιδικὰ ἐπτοῆσθαι. παιδεύεσθαι μὴδὲν ἡγεῖσθαι 5 χρήματα, μὴδὲν δόξαν ἀνθρωπίνην, μὴδὲν δυναστείαν, μὴδὲν θάνατον, μὴδὲν τὴν παρούσαν ζωὴν. οὕτως ἔσται φρόνιμος· ἐὰν μετὰ τοιαύτης αὐτὸν ἀσκίσεως ἐπὶ τὰς παστιάδας ἀγάγωμεν, ἐνόησον, ὅσον ἔσται τῇ νῦμφῃ δῶρον.

88. Τοὺς δὲ γάμους ποιῶμεν μὴ μετὰ αἰλῶν, μὴ μετὰ κιδάρας 10 μὴδὲ μετὰ ὀρχημάτων. τὸν γὰρ τοιοῦτον νυμφίον ἀτοπίας πολλῆς τοιοῦτοις αἰσχύνεσθαι. ἀλλὰ τὸν Χριστὸν καλῶμεν ἐκεῖ. ἄξιός γάρ αὐτοῦ ὁ νυμφίος λοιπὸν. τοῖς αὐτοῦ μαθητὰς παρακαλῶμεν. ἐκεῖνός πάντας ἔσται τὰ κάλλιστα. καὶ αὐτὸς λοιπὸν μαθήσεται οὕτω τοὺς παῖδας ὁδοποιεῖν τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἐκείνων, 15 καὶ οὕτως ἔσται σειρά χρυσῇ.

89. Ποιῶμεν δὲ αὐτὸν καὶ πραγμάτων ἄπτεσθαι πολιτικῶν, τῶν κατὰ δύναμιν, τῶν οὐκ ἐχόντων ἁμαρτήματα. ἂν τε γὰρ στρατεύηται, μαθέτω μὴ κερδαίνειν αἰσχροῦς· ἂν τε τοῖς ἀδικουμένοις συναγορεύῃ, ἂν τε ὁτιοῦν τοιοῦτον. 20

90. Καὶ ἡ μήτηρ δὲ μαθέτω τὴν αὐτῆς κόρην τοῖς παιδεύειν καὶ πολυτελείας ἀπάγειν καὶ κόσμον καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἅπερ ἐστὶ πορνῶν γυναικῶν. κατὰ τοῦτον δὲ τὸν νόμον πάντα ποιεῖτω καὶ τροφῆς ἀπαγέτω καὶ μέθης καὶ τὸν νέον καὶ τὴν κόρην. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο μέγα πρὸς σωφροσύνην. τοῖς μὲν γὰρ νέοις ἡ 25 ἐπιθυμία ἐνοχλεῖ, ταῖς δὲ γυναῖξιν τὸ φιλόκοσμον καὶ ἀνεπτέρω- μένον. καὶ ταῦτα οὖν πάντα καταστέλλωμεν, καὶ οὕτως δυνησόμεθα ἀρᾶσαι τῷ Θεῷ τοιοῦτους τρέφοντες ἀθλητάς, ἵνα δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ παῖδες τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ 30 Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

13 αὐτοῦ P αὐτοῦ Co

ad 12 ss. cf. III 234 (195 A) ὅπερ ἐποίησαν οἱ ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ νῦν γυναῖκας λαμβάνοντες ποιεῖωσαν, τὸν Χριστὸν ἐχέτωσαν μέσον καὶ πῶς δυνατόν τοῦτο γενέσθαι, φησί; δι' αὐτῶν τῶν ἱερέων ὁ δεχόμενος γάρ, φησί, ἡμᾶς, ἐμὲ δέχεται (Matth. 10, 40) 29 cf. 1. Cor. 2, 9

